

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Pesnik »Zdravljice« med partizani

Letos slavimo dvajseto obletnico osvoboditve in dvajseto obletnico odloka SNOS o proglasitvi 8. februarja, dneva smrti velikega pesnika Franceta Prešerna za slovenski kulturni praznik. S prvim praznovanjem tega dne me vežejo zanimivi in lepi spomini.

Bilo je prve dni februarja 1945 v Črmošnjicah. V tej vasi sem se za kratek čas ustavil pred odhodom v partizansko tiskarno »Triglav«. Vedel sem že za odlok SNOS o praznovanju 8. februarja in takoj mi je postalo jasno, da se je tudi v tem kraju potrebno pripraviti na dostojno proslavo. K meni je prišel neznan tovariš, pripadnik nekatere kulturniške skupine, in me zaprosil, naj za to proslavo pripravim govor o Prešernu. Ta

proslava naj bi bila skupna za vse enote, ki so takrat domovale v Črmošnjicah. Teh ni bilo malo: 1. slovenska artilerijska brigada, vodstvo centralne tehniške KPS, igralci gledališča VII. korpusa, nekaj umetnikov kot Ivo Šubic in Alenka Gerlovičeva, številni kurirji in zaščitna četa.

Skrbelo me je, če bom za tako pisano društvo znal spraviti skupaj primeren govor, zato sem se tovarišu krepko upiral, češ da je dosti bolj sposobnih, ki bodo tudi znali bolje od mene pojasniti pomen Prešerna. Toda tovariš mojih ugovorov ni hotel upoštevati in zato sem se moral lotiti dela.

To delo ni bilo lahko. Nisem imel nobene literature o Prešernu, nisem vedel za pomembne datume v njegovem življenju. Kar sem imel, so bili ostanki znanja iz šolskih let in učiteljevanja. Kljub temu sem začel načrtno risati Prešernovo osebnost. Toda zgodilo se je drugače. Prišel je tovariš Milan Škerlavaj-Petrač, takrat voditelj vseh tiskarn in mi ukazal, naj nemudoma odidem na moje novo službeno mesto v tiskarno »Triglav«. Ta je bila takrat na Gotteniškem Snežniku, torej dober dan hoda od Črmošnjic.

Hodil sem skozi snežni metež, kurirji so me podajali drug drugemu kot nujno pošto, dokler nisem našel kurirja, ki me je pripeljal do samega »Triglava«. Ko sem se prikazal na vratih, me je tovariš Jokl veselo pozdravil in dejal:

»Ravno prav, da si prišel. Zdej nam boš lahko pripravil Prešernovo proslavo, ki bo jutri zvečer.«

En dan je bilo seveda za pravo premalo, toda pri partizanih so kaj pogosto pripravljali

mitinge zadnje uro. Poleg tega sem imel v žepu že pripravljen govor, ki sem ga napisal za proslavo v Črmošnjicah. Med osebnostjo tiskarne »Triglav« sem našel nekaj mojih predvojnih učencev s Kočevske in kmalu smo imeli ves program. Se nekaj kratkih vaj in vse je bilo nared.

Zbrali smo se 8. februarja zvečer v naši »dvoranici«, ki je bila drugače podnevi knjigovodni prostor. Najprej je tovariš Jokl dal nekaterim tiskarjem in drugim odlikovanja za hrabrost, ki so jih zaslužili, ko so bili še po brigadah, nato pa sem nastopil jaz. Se zdaj se tega spominjam z velikim veseljem, saj so se mi misli o tem velikem človeku takrat še bolj vpletale v takratno naše razpoloženje. Odlomki iz njegovih del, posebno »Zdravljice« ter uvoda h »Krstu pri Sapici« so bili kot nalašč zapisani za naš osvobodilni boj. V očeh poslušalcev sem lahko gledal ponos, da smo Slovenci rojaki velikega pesnika. Potem je močno zadonela »Zdravljica«, nato uvod h »Krstu«, zatem pa partizanske pesmi, ki so odmevale v mrzlo februarjsko noč pod Snežnikom. Naš Matija je raztegnil meh, da so se tresla tla naše barake, našega doma v seničnem smreku.

Naslednjega dne sem prevzel delo korektorja v tiskarni. Kot prvo delo, ki sem ga moral pregledati, mi je prišla pod roko številka »Slovenskega poročevalca«, posvečena Prešernu. Se zdaj se spominjam vsebine: na prvi strani Kidričev članek o pomenu Prešerna za naš narod in boj, slikarja Mihelica Prešernov portret, odlok SNOS o proglasitvi 8. februarja za kulturni praznik.

Marjan Tratar-Učoh

Vsepovsod protesti proti zastaranju vojnih zločinov

Zastaranje nacističnih vojnih zločinov, ki naj bi po odločitvi v Bonnu začelo veljati ob 20. obletnici poraza tretjega rajha, torej maja 1965, je še zmeraj ena najrazburljivejših političnih tem napredne svetovne javnosti. V časopisih in prek radia se vrsti protest za protestom. Spričo ciničnega sklepa zahodnonemške vlade se razburjajo ne le bivši politični zaporniki in interniranci, temveč vsi, ki vedo, kaj je fašizem, ker so občutili njegovo gorje, pa tudi mlada generacija, ki pozna to gorje po pripovedovanju starejših. Zdravniki protestirajo, da bi ostali nekaznovani zločinci, ki so umazali čast tega plemenitega poklica. Profesorji visokih šol ne morejo pozabiti, kako sramotno je fašizem izrabljati znanost in koliko znanstvenikov je moralo plačati svoje poštenje z življenjem. Juristi zahtevajo ukinitve možnosti zastaranja takih zločinov, itd.

Protestirajo tudi državljani gače ostali nekaznovani zločinci, Zvezne republike Nemčije, med ki so bili izvršeni iz političnih, njimi številne ugledne politične rasnih ali verskih razlogov pred

Ali to še lahko imenujemo obsodbo?

V Frankfurtu so sodili bližnjima Eichmannovima sodelavcema Hermanu Krumeju in Ottu Hunscheju. Toda razsodba, izrečena 4. februarja, je vzbudila splošno ogorčenje v Zahodni Nemčiji in po svetu.

Na podlagi te razsode je bil Otto Hunsche oproščen, bivši Eichmannov sodelavec Krumej pa je bil obsojen na pet let ječe. Ker pa je le-ta skoraj toliko časa v ječi, bo čez mesec dni svoboden.

Človek, ki je na Madžarskem nadomeščal Eichmanna in sodeloval pri umoru 300.000 Židov, je bil torej obsojen na pet let ječe, njegov pajdaš Hunsche pa oproščen. Ali ni to v zasmeh pravičnosti? Ali ni to že v duhu predvidenega zastaranja vojnih zločinov v ZR Nemčiji?

Nedavno je bonnski pravosodni ministir Bucher izjavil, da se bodo morali Nemci »navaditi na to, da živijo skupaj z zločinci.« Toda ob tej obsodbi niso prizadeti le Nemci, marveč vsi narodi, ki so trpeli pod nacistično okupacijo in vsi, ki so kakorkoli občutili ali tudi samo poznali strahotne zločine, ki so jih povročale nacistične zveri v človeški podobi in so zato strahotno ogorčeni nad tako razsodbo, ki je dejansko nepojmljiva sramota za nemško ljudstvo, kot ugotovljajo mnogi časniki po Evropi in drugod.

Ob tej razsodbi se nam vsiljuje vprašanje, ali niso o njej odločali nekdanji nacistični sodniki, ki so v času Hitlerjeve ere sami izrekli nešteto smrtnih obsodb. In takih sodnikov ni malo v pravosodni službi v Zahodni Nemčiji.

osebnosti. Tako npr. je bilo slišati med živahno debato na kongresu nemške socialdemokratske stranke tudi tole izjavo: »Svet nas gleda in ne moremo se ogradiiti z zakonom ali drugimi juridičnimi formulacijami!« Senator Stein, profesor v zahodnem Berlinu, je na nekem sestanku nastopil proti zastaranju, ker da bodo sicer prilezli zločinci na dan »kakor podgane iz lukenj«. Nemški socialist Bauer je pred kratkim nastopil proti zastaranju na skupščini Evropskega sveta v Strassbourgu. Dejtal je, da so zločinci nacistov sprevergli tradicionalne pravne norme. Kdo bi mogel jutri preprečiti, je dejal, da se zločinci znova pojavijo in spretno izkoristijo veljavna pravna načela? Poleg njega se je izrekel proti zastaranju nemški socialist Wahl.

Če bi se — kakor v Zahodni Nemčiji — povsod togo ravnali po starih kazenskih zakonikih in če ne bi upoštevali načel ustanovne listine OZN, potem bi se letos uveljavilo zastaranje vojnih zločinov tudi v številnih drugih državah. Zato je nedavna skupščina Evropskega sveta sprejela resolucijo, ki poziva vlade držav članic, naj preprečijo, da bi zaradi zastaranja ali kakorkoli dru-

vencijo, ki naj zajamči, da zločini proti človeštvu ne bodo zastarali.

Ponekod skušajo rešiti vprašanje zastaranja polovičarsko — s podaljšanjem roka zastaranja (npr. v Belgiji od 20 na 30 let). Razumljivo pa je, da svetovna javnost upira oči predvsem v Zvezno republiko Nemčijo, kjer je nekaznovanih zločincev in njihovih zagovornikov največ, kjer je tudi največ možnosti, da se skrijejo in srečno dočakajo dan, ko bo potekel rok njihovega pregona. Ali se bo zahodnonemško vodstvo vdalo zahtevam naprednega sveta? Če se ne bo, si bo nakopalo veliko odgovornost pred človeštvom, pred zgodovino!

Neštetim protestom proti zastaranju nacističnih oziroma vojnih zločinov se odločno pridružujejo tudi politično vodstvo in delovni ljudje Jugoslavije. Na skupščinah in sestankih družbeno političnih organizacij sprejemajo zadevne resolucije, ki jih posredujejo višjim forumom, tisku in radiu. Iz vseh resolucij zveni ostra zahteva, naj zločinci plačajo svoj dolg.

V resoluciji krajevnih organizacij ZB NOV Tržič je med dru-

gim rečeno: »Prav ti nacisti, ki bi morali za svoja zločinska dejanja že odgovarjati, so še danes na raznih vodilnih mestih v Zahodni Nemčiji... Načela mednarodnega prava nalagajo vsem državljanom, pa tudi Zahodni Nemčiji, da kličo na odgovornost zločince, ki so se pregrešili zoper mir in človečnost. ZR Nemčija pa je še posebej dolžna, da sodno preganja in kaznuje vse nacistične zločince. Zato odločno zahtevamo, da zahodnonemška vlada prekliče svoj sklep...«

V resoluciji krajevnih organizacij ZB NOV Krško pa je med drugim navedeno: »Obseg in krutost izvršenih vojnih zločinov sta tako velika in strašna, da jih žrtve ne bodo nikoli pozabile. Z radi tega je obsojanje vojnih zločinov nujno vse dotlej, ko bo obsojen zadnji vojni zločinec.«

Protestno pismo krajevnih organizacij ZB NOV Dobrovo v Brdih pa se končuje s temi besedami:

»Menimo, da je naša zahteva upravičena, dolžni smo jo našim mrtvim soborcem, materam, ženam in otrokom. Nočemo, da se ponovi kdaj kaj podobnega.«

F. S.

Besede in dejanja

Tako je v Izoli

Nad polovico stanovanj v Izoli je dotrajanih. Delovne organizacije naj bi namenile več sredstev za gradnjo stanovanj, zelo pereča je stanovanjska stiska nekdanjih borcev. Zavzeli so se, da se komunisti v delovnih organizacijah in v vseh občinskih organih zavzamejo za hitrejšo reševanje stanovanjskih in drugih problemov borcev. Navajali so primere zgrešenih stališč nekaterih gospodarskih organizacij, ki so predčasno upokojile več nekdanjih borcev zaradi zdravstvenega stanja, namesto da bi jih usposobile za ustrezno delo.

»Delo« — 29. I. 1965

Izmenjali so dva direktorja

Delavski svet gradbenega podjetja »Bosna« je sklenil predlagati izmenjavo glavnega direktorja podjetja inž. Jovana Milerja in razrešiti dolžnosti tehničnega direktorja inž. Draga Lovriča.

»Politika« — 3. II. 1965

Vedno manj kmetov v ZKH

V Zvezi kmetov Hrvatske (podobno stanje je tudi v vsej državi) se v zadnjih letih nadaljuje in celo poglablja tendenca hitrega upadanja števila kmetov v organizacijah ZK. Medtem ko je bilo v letu 1959 v ZK Hrvatske 22.716 ali 11,5 odstotka zasebnih kmetovalcev, jih je leta 1964 ostalo le še 12.439 ali 5,7 odstotka. To pomeni, da je v petih letih 10.277 kmetovalcev manj. Če bi se takšen »tempo« nadaljeval, bi bila Zveza kmalu lahko brez kmetovalcev.

»Komunist« — 29. I. 1965

Več pozornosti šolstvu

Naglašali so, da mora Socialistična zveza posvečati več pozornosti problemom prosvete in neopismenosti. V valjevskem okraju je namreč 118.000 neopismenih, a samo v občini Sabac je med 10.000 zaposlenimi 2.000 neopismenih.

»Politika« — 30. I. 1965

Sredstva in izobrazba

Delovne organizacije v občini Ljubljana-Siška so imele leta 1963 na voljo za vzgojo kadrov 140 milijonov dinarjev, porabile pa so (za vzgojo kadrov) le 70 milijonov dinarjev. In lani? Na voljo — 404 milijone dinarjev za isti namen, porabile pa so le 150 milijonov dinarjev.

Ta so dejstva — ob ugotovitvah, da je v tej občini zelo slabo povprečje izobrazbe, ki jo imajo

vodilni uslužbenci. Na primer — od 41 direktorjev jih ima 11 nižjo šolsko in nižjo strokovno izobrazbo, 13 jih ima srednjo strokovno in — 5 višjo strokovno izobrazbo pa ima le 9 direktorjev.

»Delo« — 3. II. 1965

Ugotovitve na občinski konferenci ZK Moste-Polje

Najbrž ni naključje, da smo tudi na zasedanju občinske skupščine že nekajkrat šele s telefonskimi pozivi dosegli sklepčnost. Zaupno odobniki često povedo: »V mnogih odločitvah rešev smo samo glasovalni stroj. Vse je že prej skuhano.«

»Delo« — 4. II. 1965

Ne trpijo konkurence

Podjetju iz Sibenika je do pred kratkim konkuriral Avtotransport iz Zadra. Toda sibeniški vozniki so, pod geslom, da jim oni iz Zadra »odjedajo kruh«, izzvali nerade. Da bi se izognili neredom, je zadrsko podjetje ukinilo svoje linije.

»Vjesnik u srijedu« — 3. II. 1965

Preventiva je cenejša od zdravljenja

Ne gre samo za pomanjkanje sredstev (preventiva je zares draga, toda največkrat cenejša od zdravljenja), marveč za navado, da se mošnjček laže odpira ta-

kraf, ko je treba odstranjevati posledice kot pa jih preprečevati. V ilustracijo naj navedemo, da je zatiranje epidemije trebušnega tifusa stalo nad 800 milijonov. Vsekakor bi bilo mnogo boljše, če bi ta sredstva uporabili za gradnjo vodovoda in za preprečevanje okužbe.

»Politika« — 2. II. 1965

Močan vpliv administracije

Uprava in administracija, tako v ožjem kakor tudi v širšem pomenu, morata delati vestno in disciplinirano v skladu s politiko, ki jo sprejmejo pristojni samoupravni organi in predstavniška telesa. Tako bi moralo biti v praksi pa ni vedno tako. Ne samo, da je vpliv administracije na več krajih zelo močan, marveč si ponekod celo prizadevajo, da nad samoupravni mehanizem, in kar je najslabše, dostikrat se jim to tudi »posreči«.

»Komunist« — 29. I. 1965

Še veliko nepismenih

Zadnji popis prebivalstva je odkril, da je v naši državi poleg tolikih uspehov na vseh drugih področjih še 21,1 odst. nepismenih, od tega 1.358.000 gospodarsko aktivnih prebivalcev. V nekaterih občinah je danes ta odstotek tudi precej večji. V eni izmed njih (podatek, ki bi mu komaj verjel!) pa je nepismenih več kot 30 odstotkov vseh članov Zveze komunistov.

»Komunist« — 29. I. 1965

Izjemen primer

Pomanjkanje strokovnega medicinskega osebja je močno vplivalo na pravilno delo v vaskih ambulantah v Vranovini in Lukarjih. Zdravnika, aktivista Rdečega križa iz Norvega, Pazara, Milan Ralevič in Rifat Muderizović, ki sta »dušno« rasumela potrebo po novo odprtih ambulantah, sta se obvezala dvakrat tedensko ordinirati v ambulantah v Lukarjih in Vranovini in to prostovoljno in brezplačno.

»Politika« — 4. II. 1965

Tako ugotovljajo pri Lenartu in verjetno tudi drugod

Vsak naj prelepa, toliko, kolkor z delom prispeva, da se delavci ne bodo čutili zapostavljene za tistimi uslužbenci in strokovnjaki, ki imajo še vedno zagotovljene osebne dohodke ne glede na uspehe pri svojem delu.

»Delo« — 1. II. 1965

Nerešene zadeve borcev

Ko komunisti v črnomaljski komuni pri svoji aktivnosti izhajajo iz skrbi za človeka, ne morejo mimo številnih še nerešenih zadev borcev. Imajo namreč 600 borcev izpred 9. 9. 1943 v občini, ki so stari nad 50 let in njihov materialni položaj se ni rešen.

»Delo« — 31. I. 1965

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

ZAGORJE:

V občini Zagorje se v polnem teku priprave na redne letne skupščine krajevnih organizacij ZB. Dometi so se, da bodo do konca januarja izvedle svoje konference in v februarju občinsko konferenco. Borci v Colnišah nad Zagorjem so med prvimi imeli svojo letno konferenco. Organizacija v Colnišah je nastala šele pred dobrim letom. Borci, ki so bili poprej vključeni v ZB Kisovec, so upravičili obstoj svoje krajevne organizacije. Na konferenci so poročali, da so v organizacijo vključili vse borce in aktiviste s svojega območja. Razpravljali so o ekonomskih problemih kmetičkih proizvajalcev, o dodeljivanju priznavalnin, o vzdrževanju spominskih obeležij, o razvedrilu borcev in sodelovanju z domačim gasilskim društvom in drugimi družbeno-političnimi organizacijami.

BUKOVICA — ŠENKOV TURN:

Člani tukajšnje organizacije ZB NOV so na svoji redni letni konferenci menili, da pristojni organi še vedno premalo skrbijo za socialno ogrožene borce. Grajali so tudi pristojni občinski organ, ki posveča premalo pozornosti krajem pod Rašico.

M. ŽNIDAR

SEMIC:

Na zadnji seji odbora ZB NOV Semič so med drugim sklenili, da bodo sklicali konferenco organizacije v nedeljo, 17. I. 1965. Pogovorili so se o materialnem položaju članov ZB in o proslavi 20. obletnice osvoboditve. 8. maja bodo v Semiču organizirali srečanje kurirjev, julija pa proslavo Klečke čete. V Ljubljani so že formirali osrednji odbor za ti dve prireditvi. F. D.

BUKOVICA — VODICE:

Na redni letni konferenci krajevnih organizacij ZVVI Bukovica — Vodice so ugotovili, da so v preteklem letu opravili mnogo koristnih akcij, predvsem ko so obiskali bolne člane na domu in jih obdarili. Udeleženci konference so grajali prepešno reševanje invalidskih zadev, predvsem za vdove in starše padlih. Prav tako so grajali birokratsko reševanje pristojnih organov v zadevah vojnih invalidov.

ZAGORJE OB SAVI:

Ko je Skupščina občine Zagorje ob Savi pred kratkim obravnavala nekatera vprašanja v zvezi z varstvom borcev na področju te zasavske občine, je po razpravi o ugotovljenem stanju menila:

- da terjata nagla rast življenjskega standarda in življenjskih stroškov povečanje osebnih prejemkov predvsem tistim starejšim borcem, ki imajo minimalne zasluge oz. pokojnine; socialno varstvo pa je treba kot ustavno jamstvo urejati za vsak primer zase;
- da je treba še nadalje podpirati sistematične zdravstvene preglede borcev in sprti analizirati ugotovljeno zdravstveno stanje;
- da je treba v okviru razpoložljivih sredstev povečati višino priznavalnine in
- imenovati v smislu priporočil republiškega sekretariata za socialno skrbstvo odborno komisijo za zadeve borcev NOV.

V preteklem obdobju je prejelamo na področju občine Zagorje ob Savi priznavalnine 18 borcev NOV, najnižja je znašala 5.000 din, najvišja pa 14.000 din. Za priznavalnine bi rabili najmanj 3.000.000 dinarjev letno, čeprav je še precej takih, ki bodo uveljavili pravico do priznanja občinske priznavalnine. Sicer pa je tudi ugotovljeno, da so priznavalnine, določene v letih 1961 do 1963, premajhne in jih bo treba zvišati. Seveda pa bodo za realizacijo te naloge potrebna večja sredstva iz občinskega proračuna.

Komisija za zadeve invalidov in borcev NOV in sedanji upravni odbor sklada za borce NOV sta imela v preteklem obdobju 5 sej, na katerih sta med drugim obravnavala tudi 24 predlogov za priznavalnine. Nekaterim predlogom je bilo ugodeno tako, da zdaj prejema ob-

činsko priznavalmino 27 upravičencev.

Pri popisu otrok po vojni umrlih borcev je bilo ob koncu lanskega leta ugotovljeno, da jih je 6 v starosti do 7 let, v osemletkah jih je 35, v uku 2, v srednjih strokovnih šolah 5 in 7, na visokih šolah. Zaradi tega je bilo dogovorjeno, da bodo tudi otrokom po vojni umrlih borcev nudili vso pomoč, da se usposobijo za samostojno delo in življenje.

Poseben problem predstavljajo težave tistih občanov, ki so bili skozi vso vojno v tesni povezanosti s partizani. Gre za stare ljudi v hribovitih območjih, ki niso več sposobni za delo, mlajši ljudje pa so zapustili kmetije in se zaposlili v industriji in v drugih panogah gospodarstva. V 14 primerih je bila doslej priznana minimalna občinska priznavalmina, vendar problem s tem še zdaleč ni rešen. Tudi za to bodo potrebna dodatna sredstva.

Omenimo naj samo še, da je na področju zagorske občine evidentirano 1.459 članov ZB in 379 osebnih in družinskih invalidskih upravičencev. —an—

MOZIRJE:

Redne letne konference ZB NOV Mozirje se je udeležilo preko 140 članov organizacije. Razpravljali so o zdravstvenem varstvu članstva, o določbah novega pokojninskega zakona, o uveljavljanju dvojnega delovnega dohoda o stanovanskih vprašanjih in o skrbih za borce — kmete. Tudi v Mozirju je občinska skupščina delno odpisala davke kmetom — borcem. Poleg tega so udeleženci konference menili, naj bi borcem — kmetom pomagali pri nakupu kmetijskih strojev, predvsem tistim, ki živijo v višinskih krajih. Močno so grajali počasen postopek pri izdajanju gradbenih dovoljenj borcem. Zahtevali so tudi kadrovske spremembe na področju urbanistične inspekcije. Menili so, da je med kandidati za bližnje volitve premalo borcev. Zato so sklenili predlagati za kandidate tudi nekatere člane.

R. Z.

IVANČNA GORICA:

Na letni konferenci KO ZROP Ivančna Gorica so člani razpravljali o delu organizacije v preteklem letu. Ugotovili so znaten napredek v uspešnosti dela v primerjavi s preteklimi leti. V pretekli delovni dobi so si ogledali garnizijo na Vrhniki, priredili izlet na Urh nad Ljubljano in izvedli taktične vaje v Višnji gori — pomagala jim je KO Grosuplje — ki so jih priredili v počastitev dneva JLA. Vaj se je udeležilo okrog 90 članov organizacije. Na konferenci so menili, da so tovrstne vaje zelo koristne, posebno še, ker se člani zberejo v velikem številu, obnovijo znanje iz vojnih let in se spomnijo partizanskega vojskovanja. Konferenca je rodila tudi predlog, naj bi se članstvo simbolj povežalo z mladino. Sprejeli so resolucijo, ki obsoja sklep vlade ZR Nemčije o sprejemu zakona o zastaranju pregona vojnih zločincev. Z. N.

KANIŽARICA:

Lani so v rudniku Kanižarica usposobili aktiv ZB. Na ustanovni občini zboru so največ razpravljali o kvalifikacijah borcev — kopačev ter o njihovih možnostih za priučetv v tem poklicu. Vodstvo rudnika je predlagalo, naj bi bili borci zaposleni na lažjih delovnih mestih, vendar naj s tem ne bi bili prikrajšani pri zaslužku. Vojni svet je kasneje sprejel tudi sklep, po katerem bodo borcem — kopačem in drugim izplačevali neke vrste dodatek v primeru, če zaradi kratke delovne dobe ne morejo računati na republiški dodatek. Aktivnost rudniškega kolektiva ZB se je še v večji meri odražala na drugem sestanku aktiv, ko so med drugim predlagali delavskemu svetu odobritev dveh dnevov plačanega dopusta za ogled partizanskih krajev, kjer so se rudarji borili. Delavski svet je predlogu pristuhnil. Kaže, da se po aktivu ZB v Kanižarici ter po vodstvu rudnika lahko zgledejo tudi druge sindrarske organizacije širom po Sloveniji.

J. GOSENIČAR

TRŽIČ:

Zadnje dni januarja so v občini Tržič zaključili redne letne konference vseh osmih krajevnih organizacij ZB NOV. Na konferencah je bila udeležba zelo dobra. Na razna preča vprašanja so odgovarjali predstavniki občinskega predsedstva ZB NOV. Udeleženci konference so razpravljali pred-

vsem o priznavanju posebne delovne dobe, priznavanju invalidnosti, zdravstvenem varstvu in zaposlovanju borcev, pomoči pri solanju otrokom padlih in živečih borcev, razvijanju tradicij NOB ter o drugih vprašanjih. Ob obravnavanju vsakega vprašanja je bilo čutili okrepitev družbene skrbi za borce, čeprav za nekatere prišla nekolkto prepozno.

V tržički občini podeljujejo okrog 36 priznavalnin. V prihodnjem letu bodo morali sredstva za priznavalnine povečati, prav tako tudi še razširiti skrb za borce.

Na konferencah so mnogo pozornosti posvetili razpravljanju o družbeno-političnem delu članstva in ugotovili, da je odstotek družbeno aktivnih borcev dokaj nizek, kar nedvomno vpliva na nudenje pomoči članom organizacije ZB. Ob obravnavanju politike zaposlovanja borcev so dodali, da gospodarske organizacije včasih preveč gledajo na ekonomsko korist, pri tem pa pozabljajo na človeka, na človeka, ki je skupnosti že dal velik delež.

S. T.

NOVO MESTO:

Na redni letni konferenci Zdrženja borcev NOV Novo mesto — lev breg so največjo pozornost posvetili skrbem za borce. Tudi o solanju njihovih otrok so razpravljali in poudarili, da morajo nuditi brezplačne instrukcije tistim učencem in dijakom, katerih starši imajo nizke prejemke. Poleg tega so zadolžili odbor, naj ugodno središče pri razpisu šolstvenih in izletnih konferencah so podpravili sklep, po katerem se bodo morali vsi borci podvreči zdravniškemu pregledu, kajti le na ta način bodo zdravstveni posegi najbolj učinkoviti. Med drugim so tudi menili, naj bi tudi Novo mesto dobilo svoj muzej NOB. Ob koncu konference so udeleženci poslali željo, naj bi se v prihodnjem letu odbor ZB NOV Jugoslavije glede zastaranja zločinov proti človeštvu.

M. TRATAR-UCO

LJUBLJANA:

Razprava na redni letni konferenci Zdrženja borcev NOV terena »Boris Kidrič« v Ljubljani je v prvi osebi gojila občinskega vodjo vlogo borca. Tako so obsodili razne oblike karizmatičnega nesamoznega borca in drugih. Tudi problem odgovornosti so obravnavali in poudarili, da se krivici očitno krijejo za družbeno odgovornost in tako ostajajo nezakazani. S tem v zvezi je nekdo izrazil mnenje, da se nekateri srečali človeka, ki je nekaj ukradel, je povsili oči, danes na krivice, ki je neneverji, zapravljal ali drugatje ukradel skupnosti milijone, nosonosno koraka mimo mene. Posebno borec so poklicani, da preprečujejo razne škodljive in nalezljive napake, so menili na konferenci, zakaj je skromnost in poštenje. Komisija za zbiranje zgodovinskih podatkov so ukinili, ker je svoje delo uspešno opravila. Razbre menili so tudi stanovniško komisijo, ker je bežigrajska občina sprejela stanovniški pravilnik in točkovanju po katerem bodo borci dodeljevali stanovanja. Glede zdravstvenega varstva članov so povedali, da so vse organizacije ZB v bežigrajski občini neizdale svoje holne člane, spisek na bode dostavili zdravstvenemu domu. Glede na bližnje volitve so udeleženci konference sklenili, da bodo izbrali najboljše in ne preveč obremenjene kandidate. Za vsako kandidantno mesto bodo predlagali najmanj tri kandidate.

M. JONTES

RADOVLJICA:

Občinska skupščina Radovljica je nedavno sprejela odlok o dodelitvi enkratnih priznavalnin nekdanjim borcem, aktivistom in invalidom. S tem odlokom je dala na razpolago čez štiri milijone dinarjev, kar predstavlja skoraj trikratno povečanje glede na leto 1963. Komisija za zastaranja zločinov proti človeštvu je nekdo odločil, da je njih je na splošno zadovoljstvo zelo korektno in pravilno ugotovila komisija. Stvilna nismena in ustna priznanja in hvaležnost borcem, ki so bili deležni priznavalnine, dokazujejo, da je komisija za zadeve borcev in invalidov izobrazil svojo nagnost in pripravnost na priznanje in obdaritev invalidskih organov pri ZB, temveč tudi na splošno zadovoljstvo prizadelež. Pri tem na je posebno poudarili prepešno razumevanje občinske skupščine za vsa nekeča vprašanja borcev in invalidov. Centar so bila v preteklosti razpoložljiva sredstva znatno manjša kot letno so bili vsi predloži Komisija za zadeve borcev in invalidov pozitivno rešeni, kolikor je bilo to mogoče. Tudi v področjih in drugih gospodarskih organizacijah so posvetili tem letu veliko več pozornosti problemom borcev, posebno še vedno prečim stanovniškimi potrebam.

Komisija je pred kratkim izdelala podoben načrt odloka občinske skupščine, po katerem naj bi bili borci in aktivisti deležni posebnih olajšav pri nakupu zemljišč za stavbeno izgradnjo, pri plačevanju komunalnih prispevkov pri gradnjah in pri posojilih. Ta načrt med drugim predvideva podobne olajšave in pomoč zlasti šibkejšim višinskim kmetom — nekdanjim borcem in aktivistom na malih gozdnih kmetijah. Olajšave se nanašajo predvsem na zmanjšanje davčnih dajatev in raznih prispevkov. Znano je, da so prav te kmetije nosile med NOB največje breme, ne samo v ohranjanju naravnih, temveč tudi kot posamezniki, ki so zelo svoj spisek v puško v roki. Njih bi tudi v bodoče posvečena potrebna skrb.

JOŠT ROLC

APAČE:

Nedavno je imela ZB NOV v Apačah svojo redno letno konferenco. Težko je pisati o vsem, kar je ta organizacija delala v času od lanske konference, zato naj navedem samo nekatere odlomke, ki bodo morda bralcu ponazorili našo mnogostanski aktivnosti.

Lani 22. julija je naša organizacija priredila tovariški srečanje bivših borcev, ki smo ga imenovali »Ob tabornem ognju«. Povabili smo predstavnike predsedstva ZB NOV občine Račkova in sosednih organizacij. Prireditvi bi bilo lahko in koristno, ker je bila dobro pripravljena, toda na žalost je slabo vreme prišlo in oteževalo, da so se morali umakniti v gostilniške prostore. Vreme je vplivalo tudi na obisk in finančni uspeh. Urneh, ki bi ga lahko doživeli v prireditvi, je bi nas ne vrnilo slabo vreme, nam lahko služijo za spodbudo, da bomo drugič še poskusili srečo.

Sola se 13 otrok članov ZB v srednjih šolah in na je veterev. Sedem dijakov srečamo polovico študentov, nekateri na socialno pomoč od občinske skupščine. Na splošno se vsi otroci pridno učijo in ne povzročajo družbi nobenih skrbi. Vsi vedo, da je solanje v tem času drago zaradi visokih cen in, ker so skoraj vsi otroci po dveh letih demovili, zato se izdatki staršev občutno povečajo. Morda družba posveča premalo pozornosti prav tej mladini, ker se ne zaveda, da bo to morda nekdo jedro bodoče napredne generacije.

Naj nazadnje omenim še to, da nikakor ne smemo pozabiti na tiste borce, ki so med NOB žrtvovali vsi, ki tudi svoje zdravje, na osvoboditvi pa se tudi niso izmikali nobeni, še tako težki nalogi. Spominimo se razdobja med 1916. in 1930. letom, ko so Jugoslavo napadali od vseh strani. Razumljivo je, da so bili tedaj prav borci velikokrat izpostavljeni mogočim nevarnostim in težavam, saj so obravnavali odgovorne naloge izven našega območja, pa so kljub temu zdržali. Prav ti borec lahko danes terjajo od skupnosti pomoč v svojih težkočah.

ALOJZ MARKON

V soboto, 6. februarja, se je po Dravski dolini razširila žalostna novica, da je umrl tovarš Janko Vincenc-Harkov. Zapustil nas je v najlepših moških letih, star komaj 46 let.

Ime tovariša Harkova pozna nešteto ljudi v Sloveniji, zlasti pa na Štajerskem in Koroškem. Že februarja 1942 se je pridružil borcem I. štajerskega bataljona, kjer se je izkazal kot hraber borec in kot vodnik drugega voda. Leta 1943 je dobil naog. da gre na Koroško, kjer naj bi se sestel s tovarišem Francom Rozmanom-Stanetom. Prav v času njegovega potovanja na Koroško je zadel I. pohorski bataljon katastrofa. Tako ga je le golo naključje rešilo smrti med tovariši na Pohorju.

Tovariš Harkov se je proslavil v mnogih bojih na Štajerskem. Zaradi svoje hrabrosti in vojaške sposobnosti je postal načelnik štaba brigade Miloša Zidarskega, nato pa ramesnik komandanta brigade. Po osvoboditvi je opravljal vrsto odgovornih funkcij. Nazadnje je bil podpredsednik občinske skupščine Radlje in predsednik občinskega združenja borcev NOV. Slava njegovemu spominu!

Ob tabornem ognju

Uredništvo »TV-15« dobi vsak dan lep kupček pošte z vseh strani Slovenije. Oglajoše se dopisniki, prijavljajo se novi naročniki, neredke so prošnje za pravne nasvete, za objavo poizvedb itd. Če izvzamemo razmeroma redke odgovore lista, lahko rečemo, da smo vseh teh pisem, prošenj in vprašanj veseli, saj diha iz njih povezanost članov Zveze združenih borcev NOV z njihovim glasilom ter zaupanje v uredništvo.

Včasih se pa le zgodi, da se med kupom pošte najde pismo ali dopisnica, katere vsebina nam ni všeč. Tako na primer smo pred kratkim prejeli dopisnico brez podpisa, ki nas je kar malce razburila. Anonimni pošiljatelj nam namreč očita stvari, ki so nemara jasne celo preprostim ljudem na kmetih, niso pa jasne njemu, ki zna s pisalnim strojem zlitii svoj gnev na papir, a si ne upa povedati, kdo je. Iz njegovega pisanja zveni srdit očitek, da objavila »TV 15« komercialne oglase, ko bi namesto njih lahko objavili celotno besedilo novega zakona o pokojninskem zavarovanju...

Dragi tovariši! Veliko bi bilo naše veselje, če nam ne bi bilo treba objavljati oglasov, če bi lahko ves njihov prostor zapolnili s prijetnim in koristnim branjem. Toda v tem primeru bi morali zvišati naročnino okroglo za 100 odstotkov. Oglase objavljamo zato, ker nam jih podjetja plačajo, in s tem denarjem krijemo deficit, zakaj 800 dinarjev, kolikor trenutno znaša letna naročnina, še zdaleč ne zadostuje za stroške 52 številk glasila. Glede pokojninskega zakona pa smo že povedali, da ga ne moremo objaviti v celoti, ker je preobširen (okrog 250 členov). Pač pa smo objavili o njem dosti člankov in še posebej tiste njegove člene, ki zadevajo borce NOV. Hkrati velja pripomniti, da ima

naš list pravno posvetovalnico in da na vsako in vsakršno vprašanje — med njimi je največ vprašanj vojaških vojnih invalidov — odgovorimo brezplačno, če ne v listu, pa z dopisom (kakor želi prosilec).

Kdor ima dobre dohodke, bi nam utegnil očitati, zakaj ne zvišamo naročnine, da bi lahko z njo krili stroške izdajanja lista. Naša želja pa je, da je list dostopen čim večjemu številu ljudi, torej tudi tistim, ki imajo majhne dohodke, ki živijo od pokojnin, invalidnin in podobno.

Ježmi možje« se včasih — sicer zelo poredko — pojavijo tudi na kakšnem sestanku ali skupščini tega ali onega združenja borcev NOV. Tako je pred kratkim predsednik neke občinske organizacije VVI v Ljubljani na občnem zboru zaletavo napadal »TV 15«, češ da njegova vsebina ne ustreza invalidom, da

Da se bomo boljše razumeli

si bodo morali omisliti svoje glasilo (sicer močno dvomimo, da je govoril v imenu članov) itd. To je res, da naš list ni invalidsko, oziroma samo invalidsko glasilo. »TV 15« je glasilo Zveze združenih borcev — torej vseh treh borčevskih organizacij — kar je jasno napisano na naslovni strani vsake številke. Torej mora ustrezati celotni organizaciji, oziroma vsem tem organizacijam. Zelo bi bilo čudno, če se, denimo, pri urejanju lista ne bi ozirali na rezervne ofcirje in podoficirje, ki predstavljajo večino med naročniki!

Kot že rečeno, so taki »jezmi možje« le bele vrane. Sicer pa dobivamo od naročnikov spodbudna priznanja in seveda tudi predloge, kako naj bi to ali ono rubriko izboljšali. Konstruktivnih predlogov smo zmeraj veseli in se vam na tem mestu zanje lepo zahvaljujemo!

Uredništvo

Na 19. plenarnem zasedanju svetovne federacije združenja OZN, ki je bilo v Indiji, so sklenili, da bodo obdobje junij 1965 — junij 1966 proslavljali kot »svetovno leto federacije združenja OZN«. Sprejeli so tudi jugoslovanski predlog, ki zahteva od Združenih narodov, da za krepitev miru skliče svetovno konferenco za razorožitev.

V Makedoniji je začel veljati nov zakon o teritorialni razdelitvi republike — od 61 občin jih je ostalo le še 32, okraji pa so prenehali delovati.

Po vsej Indoneziji so vsako soboto prihranili za vaje prostovoljcev, ki se pripravljajo na obrambo dežele. Zatrjujejo, da je okoli 20 milijonov Indonezijcev, ki se pripravljajo kot prostovoljci za obrambo Indonezije pod geslom »Zrušili bomo Malezijo«.

Na Dunaju se bodo 15. maja sestali zunanji ministri ZDA, Francije, Anglije in Sovjetske zveze — udeležili se bodo slovesnosti ob deseti obletnici državne pogodbe z Avstrijo.

U Tant, generalni sekretar OZN, je kandidat za letošnji Nobelovo nagrado za mir — uspelo mu je hitro rešiti krizo, ki je nastala zaradi dogodkov na Cipru.

Bonnski pravosodni minister Bücher, ki skuša na vse mogoče načine zagovarjati sklep bonnske vlade o zastaranju nacističnih zločincev, je obtožil zahodne zaveznike, da so po vojni, ... namesto da bi preganjali nacistične zločince, izvajali nesmiselno denacificacijo in klicali na odgovornost manj odgovorne nacistice zaradi njihovega političnega mišljenja... »Po tem sodeč so torej zahodni zavezniki krivi, da še niso bili doslej kaznovani vsi nacistični zločinci...? Toda Bücher je očital tudi vzhodnoevropskim državam, da doslej ... niso pokazale veliko volje, da bi pomagale ZRN pri sodnem preganjanju nacističnih zločincev...« Hkrati pa Bücher nastopa proti »tujemu vmešavanju in pritisku od zunaj«, češ: »... če v protestu zahtevajo, naj gremo preko veljavnih zakonov, potem moramo vsekakor vprašati druge države, kaj so storile, da bi bili kaznovani zločinci, storjeni nad Nemci...!« Res, čudna logika!

Afriški in arabski diplomatski krogi v Kairu zatrjujejo, da bo velika večina udeležencev konference afriških in azijskih držav v Alžiru zavrnila kitajski predlog o ustanovitvi nove »revolucionarne« svetovne organizacije. Obratno, večina bo začela akcijo,

Dogodki tedna

da bi bila uveljavljena resolucija o strukturalnih spremembah OZN, ki jo je sprejela Generalna skupščina na 19. zasedanju.

O mednarodni aktivnosti SZDLJ v letu 1964, o delovnem programu za leto, o bližnji volilni dejavnosti, o pomenu proslav 1. maja, dneva zmage, dneva mladosti in 4. julija ter o še nekaterih zadevah tiska in RTV so razpravljali na seji izvršnega odbora zveznega odbora SZDLJ. Lidija Šentjurc je pri tem navedla nekaj pripomb o prečih nalogah in priprava na skupšinske volitve.

Na posvetovanju predsednikov občinskih konferenc za družbeno aktivnost žensk so med drugim poudarili, da je v nekaterih občinah še vedno močna težnja, naj se ženska zadovolji z vlogo matere in vzgojiteljice, kar se je izkazalo tudi pri zbiranju predlogov za ženske kandidate za bližnje volitve.

»Obtožena sta samo izpolnjevala ukaze nadrejenih,« je bilo stalische obrambe, ko so v Frankfurtu sodila dvema nemškima nacističnima zločincema. Otto Hunsche, pomočnik Eichmanna, ki je pomagal pri deportiranju nad 400 Židov, je bil oproščen, Hermann Krumej, ki je pomagal Eichmannu pri eksekuciji 300.000 madžarskih Židov, pa je bil obsojen na pet let... Ta obsodba je vzbudila splošno ogorčenje v Zah. Nemčiji in po vsem svetu, zatrjujejo, da v Zah. Nemčiji »planirajo kolektivno pomilostitev nacističnih zločincev...« In še to! Advokati so zahtevali obtožitvi eno izmed prič, bivšega zapornika v Auschwitzu, ki je pričal proti zločincu Hunscheju.

Koča Popović, državni sekretar za zunanje zadeve SFRJ, je odpotoval v države Magreba. Obiskal bo Maroko, Tunizijo in Alžirijo, obisk pa je v zvezi s pripravili kairske konference, naj se poglobe stiki med temi državami.

Po štiridnevem obisku grške vladne delegacije v Jugoslaviji pod vodstvom premiera Georgiosa Papandreu se je delegacija vrnila v Grčijo. V skupnem poročilu o obisku je med drugim poudarjeno, da ima Ciprska republika kot suverena država in članica OZN pravico do popolne neodvisnosti in ozemeljske nedotakljivosti. Papandreu je povabil Petra Stambolića v Atene.

Francoski predsednik de Gaulle je na tiskovni konferenci predlagal, naj bi se v Zenevi sestali predstavniki ZDA, SZ, Anglije, Francije in LR Kitajske, da bi rešili krizo OZN. Po njegovem mnenju bo OZN prebrodila sedanjo krizo, če bi se strogo držala ustanovne listine in če bi previdno ukrepala. Nadalje je menil, naj bi vsi evropski narodi pripomogli k združitvi Nemčije, ker da je to v bistvu evropska zadeva.

Predsednik zvezne skupščine Edvard Kardelj je izdal odlok o razpisu volitev poslancev zvezne skupščine: volitve zveznih poslancev za vse zebre zvezne skupščine bodo na občinskih skupščinah na vsem ozemlju Jugoslavije 4. aprila, poslance za zvezni zbor pa bodo volili volivci na vsem ozemlju Jugoslavije 18. aprila letos.

Laoški desničarski general Fumi Nosavan se je s svojimi policijskimi silami umaknil iz Vietnamu v znano oporišče desničarjev, nato pa je pobegnil v Tajsko. Vientianska vlada ga je razglasila za upornika.

Predsednik ZDA Johnson je izjavil, da upa, da bo letos obiskal SZ in da bo sovjetsko ljudstvo pozdravilo njegov prihod konec poletja ali jeseni. Sovjetski premier Kosigin pa bi obiskal ZDA jeseni letos.

Sovjetski premier Kosigin, ki je odpotoval v DR Vietnam, se je v Pekingu sestel s kitajskim premierom Cu En Lajem — izmenjala sta mnenje o mednarodnem položaju.

Zvezni in organizacijsko-politični zbor sta na ločenih zasedanjih sprejela več zakonskih predpisov s področja pravosodja, predloge zakonov o osebnih izkaznicah, osebnih imenih, matičnih knjigah, evidenci prebivalstva, bivališču občanov in predlog zakona o zvezni upravi.

Izvršni svet SR Slovenije je sprejel predlog zakona o ustanovitvi pedagoškega inštituta, predlog zakona o pogojih za pridobivanje varstvenega dodatka na pokojnine in predlog zakona o samoupravljanju v upravnih organih v SR Sloveniji. Po podatkih republiškega zavoda za socialno zavarovanje bo v Sloveniji okoli 30.000 upokojeencev, ki bodo dobivali varstveni dodatek.

Indonezijska vlada se pripravila, da naveže polne diplomatske stike z Nemško demokratično republiko. Indonezijski tisk pa je ob tej priliki obtožil zahodnonemškega veleposlanika in indonezijski, da je bil član nacistične stranke.

Bonn obrača jadra po vetru — oziroma tako si lahko predstavljajo ljudje širom po svetu izjavi kanclerja Erharda in bivšega kanclerja Adenauerja, češ naj bi podaljšali preganjanje nacističnih zločincev v ZR Nemčiji za štiri leta.

Zvezni izvršni svet je obravnaval in sprejel več zakonskih predlogov, med drugimi tudi zakon o varnosti prometna na javnih cestah. Tako naj bi se uveljavila splošna omejitev hitrosti vožnje vozil skozi naselja na 60 km, vozila na katerikoli cesti pa ne smejo voziti nad 120 km na uro.

Zvezni zavod za cene je odobril, da se s 1. aprilom zvišajo železniške tarife povprečno za 15 odstotkov. Po podrobnih obvestilih skupnosti jugoslovanskih železnic pa bo redna cena za prevoz s potniškimi vlaki na vseh razdaljah zvišana za 20 odstotkov. Tarife za prevoz blaga pa bodo zvišane sredi letošnjega leta.

V zveznem izvršnem svetu pripravljajo osnutek novega zakona o potnih dovoljenjih — med drugim predlagajo, naj bi rok za veljavnost potnega lista podaljšali na deset let.

Grški premier Papandreu je grajal grški list desničarske radikalne unije zaradi brezvestnega, protinarodnega in lažnega prikazovanja beograjskih razgovorov. Ta tisk je namreč v napakni luči prikazoval nedavne jugoslovansko-grške razgovore v Beogradu, zlasti makedonsko vprašanje, objavil pa je tudi sumničnja o stališču Jugoslavije glede Cipra in obtožil grškega premiera Papandreu za dozdevno izdajstvo grških narodnih koristi.

Partizanska zakladnica Partizanska zakladnica

Iz »battaglione speciale« v prekomorske brigade

- Leta 1943 so sile Osi začele doživljati poraz za porazom. Za-
- čelo se je s Stalingradom, končalo z izgonom nemško-italijan-
- skih čet iz severne Afrike, izkrcanjem na Siciliji, nato na kon-
- tinentu. Kot posledica vsega tega je 8. septembra 1943 Italija
- položila orožje.

Italijanska kapitulacija je ustvarila pogoje za uresničitev težnj istriških Slovencev in Hrvatov ter slovenskih Primorcev, ki so že 25 let trpeli pod tujim nasiljem. Za tiste, ki so ostali doma, je bila opredeljena enostavno vprašanje, saj so bile prej italijanske pokrajine s slovenskim in hrvaškim prebivalstvom že dolgo pred italijansko kapitulacijo preprežene z mrežo partizanskih enot in odborov Osvobodilne fronte. Toda na tisoče slovenskih mož in fantov je bilo raztresenih po ujetniških taboriščih od Indije, Južne Afrike do Bližnjega vzhoda. To so bili ali pripadniki italijanske vojske, ki so se vdali ali so jih zavezniški ujeli v bojih v severni Afriki, oziroma so se znašli na ozemlju, osvobojenem po zavezniških prve tedne po kapitulaciji, ali pa pripadniki tako imenovanih »posebnih bataljonov«. To so bile delovne enote v sestavi redne vojske, uniformirane, toda neoborožene. Vanje so spomladi 1943 pobrali po Istri in Primorju vse moške do letnika 1926, delno pa so vanje poslali tudi že prej mobilizirane. Nadalje se je znašlo v južni Italiji, na ozemlju, osvobojenem po zavezniških četah, več tisoč ljudi s področja predalpske Jugoslavije. Največ je bilo jetnikov po raznih jetnišnicah, ki so bili obsojeni od vojaških sodišč zaradi sodelovanja ali udeležbe v NOB. Razen teh so bili tam konfiniranci Slovencev in Hrvatov iz Istre in Primorja, konfiniranci iz bivše Jugoslavije, tja prispeli zaradi udeležbe v NOB, interniranci in vojni ujetniki. Vsa ta množica nad 30.000 za boj sposobnih mož in fantov se je tako ali drugače vključila v NOV in se udeležila vojne za osvoboditev.

Enote, ki so jih ustanovili v južni Italiji in jih od tam poslali na jugoslovansko bojišče, so pri nas imenovali »prekomorske«. To ime se jih je prijelo, ker so prišle v Jugoslavijo preko Jadranskega morja. Prve take enote so se izkrcale na Visu, nato na drugih dalmatinskih otokih in na celini.

Zelo enostavno bi bilo, če bi mislili, da je vsa ta množica zavednih slovenskih mož in fantov brez ovir prišla do naših predstavnikov in se odločila za vstop v NOV. Na žalost so zavezniške oblasti naše ljudi na vse mogoče načine ovirale pri tem množičnem glasovanju za novo Jugoslavijo in se pri tem posluževale četniških elementov, italijanskih monarhistov in vsakogar, ki bi jim lahko pomagal. Včasih so se posluževale celo grobe nasilja.

Za lažje razumevanje procesa množičnega vključevanja naših ljudi, ki so se znašli ob tem času v vzhodnem Sredozemlju, v NOB, je potrebno osvetliti tudi predzgodovino tega vprašanja. Zato ni dovolj, če pod pojmom »prekomorske brigade« mislimo samo na ustanovitev teh enot in na njihovo pot čez morje ter udeležbo v bojih na jugoslovanskem ozemlju. To je samo končno obdobje procesa, ki se je začel z vstopom Italije v vojno na strani sil Osi leta 1940. Začeli so se boji v severni Afriki in v Etiopiji. Ze takrat je mnogo Primorcev in Istranov pobežnilo k zavezniškim. Ti so se vključili v angleško armado kot posebne delovne enote. Po napadu na kraljevino Jugoslavijo in po tem, ko se je bivša jugoslovanska vlada zatekla na Bližnji vzhod, je bil v glavnem iz teh prebežnikov sestavljen gardni bataljon kraljevske jugoslovanske vojske. Zavezniške oblasti in kraljevska vlada so skrbno pazile, da ne bi ti ljudje, v svojem bistvu zelo zavedni, zvedeli za položaj v domovini in za NOB. Pač pa so poveličevali Dražo Mihailovića. Po drugi strani pa je že spomladi 1943 prišla k Vrhovnemu štabu NOV angleška vojaška misija. Kapitulacija Italije je te stike razširila, toda še vedno niso pomislili nič uradnega.

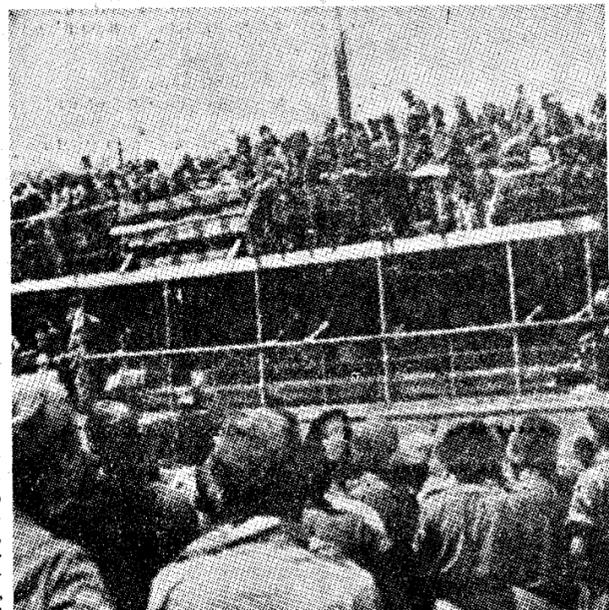
V začetku oktobra 1943 je prišel v južno Italijo tedanji podpolkovnik NOV Sergej Machiedo in se začel pogajati z zavezniškimi oblastmi za večjo pomoč v orožju in materialu ter za upostavitve baze NOV v Bariju in okolici. Kasneje je prišla iz zaporov v mestu Trani tudi tovarišica Vida Tomšič. V taborišču v Carbonari so se ostro ločili pristaši četnikov in

NOB in zavezniški so morali poslati pristaše NOB v Gravino. Tako je dobil partizanski otoček v južni Italiji svojo dokončno obliko v tem razdobju. Ime »Gravina« se je od tedaj dalje bliskovito širilo med našimi ljudmi po vsem vzhodnem Sredozemlju in še dlje.

Po navodilih tedanjega predsednika britanske vlade Winstona Churchilla je odšla septembra 1943 v Vrhovni štab NOV in POJ prva uradna misija Velike Britanije. Do tedaj pa je imela Britanija svojo misijo le pri Draži Mihailoviću. Vzporedno z zasedanjem AVNOJ v Jajcu in njegovimi zgodovinskimi sklepi je bil tudi v Teheranu sestanek Roosevelta, Churchilla in Stalina. Če pomeni zasedanje v Jajcu za Jugoslavijo rojstvo nove države, pomeni konferenca v Teheranu njeno dokončno priznanje v mednarodni javnosti, uradno

lijanske civilne in vojaške oblasti po kapitulaciji ukrenile za Slovence in Hrvate, je bilo naravno preprečevanje njihovega odhoda k partizanom. V takih razmerah bi bil odhod v Bari dezertiranje z vsemi, lahko tudi hudimi posledicami. Niso bili redki primeri, ko so istrske in primorske fante zapirali in sodili zaradi poskusov prebiti se v Bari. V nekaterih taboriščih, kjer so bili »posebni bataljoni«, pa so imeli prave plebiscite, kjer so se njihovi pripadniki lahko opredelili za četnike, partizane ali za zavezniško vojsko.

Velikokrat se zavezniški predstavniki in predstavniki italijanskih oblasti niso mogli načuditi našim ljudem, ki na vsak način skušajo zamenjati udobno življenje v zavezniškem zaledju s težavami in naporu, pa tudi nevarnostjo partizanskega življenja. V čast in ponos primorskim in istrskim

Velika večina ujetih in interniranih Jugoslovancev v italijanskih taboriščih je takoj po kapitulaciji Italije zapustila taborišča in izrazila željo po vključitvi v narodnosvobodilno vojsko. Tisti iz taborišč v tistem delu Italije, ki so ga okupirali Nemci, so se priključili italijanskim partizanom. — Na sliki: Januarja 1944. leta je prišla v domovino III. proletarska brigada, formirana leta 1943 iz naših ujetnikov in internirancev v Italiji

priznanje NOV, obenem pa tudi obljubo večje materialne pomoči. S tem je tudi baza NOV v Bariju dobila vse pogoje za delo.

Toda s tem še ni bilo konec vseh ovir, ki so jih delali zavezniški in italijanske oblasti naši vojski. Te ovire so bile posebno hude, kar se tiče Istranov in Primorcev, ki so hoteli v našo vojsko. Vse intervencije predstavnikov NOV, da bi zavezniške oblasti dovolile Istranov in Primorcev odhod v Bari, so našle na odpor. Navadno so ta odpor opravičevali, češ da so ti ljudje italijanski državljani in da če se že hočejo bojevati za zavezniški stvar, to lahko delajo tudi v italijanski vojski, ki je pod Badogliem poveljstvom napovedala Nemčiji vojno 13. septembra 1943.

Te ovire so se stopnjevale iz dneva v dan. Se bolj očitne in hujše so postale, ko se je italijanska civilna in vojaška oblast opomogla od presenečenja in nerada, nastalega po kapitulaciji in prihodu zavezniških. Se posebno pa potem, ko se je ugotovilo, da zavezniški ne gledajo s prevelikim veseljem na zbiranje partizanov v Bariju.

Kot najbolj izrazit primer odnosa zavezničev do naših ljudi naj omenim položaj na otoku Sardiniji. Z otoka so se Nemci sami umaknili, Američani so se izkrcali brez bojev. Njihov prihod naj bi pomenil za nekaj tisoč Primorcev in Istranov, ki so bili tamkaj, osvoboditev. Toda temu ni bilo tako. Tudi po prihodu zavezničev so Slovenci in Hrvati ostali podrejeni istim oficirjem kot v času fašizma. Vsi naporu, da bi se rešili teh spov, so bili zaman. Zavezniški so ostali gluhi za vse prošnje in priitombe. Ko je nazadnje le prišla misija NOV na Sardinijo, je lahko ugotovila le to, da so Slovenci in Hrvati ne ravnaajo nič bolje kot so prej. Edino, kar so ita-

ljudem je lahko to, da so kljub oviram in težavam našli pot do Barija. Za to ni bilo potrebno prepričevanje, ne mobilizacijski odloki. Sami so se organizirali in sami odšli na pot, kakor hitro se jim je ponudila prilika.

Od skupno približno 30.000 ljudi, kolikor jih je šlo skozi bazo v Bariju, je bilo okoli 25.000 primorskih Slovencev in Istranov. Če ni bila pri vseh dovolj razvita socialna zavest, jo je zamenjala nacionalna. Prav vse te ljudi bi zavezniški radi sprejeli v svoje enote, saj so jih poznali kot pridne in zveste ljudi. Tako bi lahko živeli v varnem zaledju, toda čut dožnosti do domovine je bil močnejši kot želja po udobju in varnosti.

Zato lahko govorimo o pojavu, ki ga imenujemo »prekomorske brigade« kot o množičnem plebiscitu primorskega ljudstva in Istranov za novo Jugoslavijo.

Zaradi jasnosti naj navedem, od kod vse so prihajali borci v prekomorske brigade. Prihajali so iz vse južne Italije od zaliva pri Gaeti na obali Tirenskega morja, do Ortona na obali Jadranskega morja. Z napredovanjem zavezničev proti severu se je ozemlje, s katerega so prihajali borci, širilo v to smer. Nadalje so prihajali z vseh italijanskih otokov južno od Rima na Tirenskem in Jadranskem morju. Tako s Ponzem, Ischie, Stromboli, Liparom, Sicilije, Tremitom, Pianosa, Pantellerie, Ustice, Ventotene ter seveda s Korzike in Sardinije.

Prišli so tudi iz vse severne Afrike od Alžirije do Egipta in iz Kenije. Tam so bili primorski Slovenci in Istrani zajeti v italijanski vojski od Angležev leta 1941 v Etiopiji in nato tamkaj internirani. Tudi iz Bližnjega vzhoda jih je bilo precej, predvsem iz Sirije in Palestine, deloma tudi iz drugih držav.

Iz Jugoslavije so se vključevali v prekomorske enote ozdraveli ranjenci in bolniki, ki so se zdravili po bolnišnicah v okolici Barija. Prihajali so iz operativnih enot in so bili po vključitvi v prekomorske enote komandirji, komandanti in komisarji.

Po izkrcanju zavezničev v Franciji 6. junija 1944 in po popolni osvoboditvi te države so zavezniški zajeli precejšnje število nemških vojakov. Med njimi je bilo precej Slovencev, ki so jih Nemci na Štajerskem in Gorenjskem mobilizirali v svojo vojsko. Te ujetnike, po večini fante mlajše od 20 let, so zavezniški poslali v razna ujetniška taborišča, največ v severni Afriki. Od tam so po raznih peripetijah prispeli v Bari.

Med italijanskimi partizani so imeli Jugoslovani svoje posebne enote ali pa so bili v italijanskih. Tako se je preko nemške fronte na Apeninih prebil do zavezničev bataljon »Stalingrad«, v katerem so bili sami Jugoslovani.

Poglejmo tudi, kdo so bili prvi »prekomorci« in vrstni red zbiranja. Med prvimi so bili politični zaporniki in interniranci iz dela Jugoslavije, ki ga je fašistična Italija zasedla leta 1941. Med njimi so bili najštevilnejši Slovenci in Crnogorci, precej je bilo tudi Dalmatincev in hrvaških Primorcev. Vsi ti so se začeli zbirati v okolici Barija, se začeli organizirati in zahtevati, naj jih zavezniški pošljejo v Jugoslavijo.

Takoj za njimi so se začeli zbirati Slovenci in Istrani iz Primorja in Istre, ki so ušli iz zaporov in konfinacije v južni Italiji in po otokih. Sledili so jim vojaški redne italijanske vojske in »posebnih bataljonov«. Ti so najprej prišli iz neposredne okolice Barija, kaj kmalu pa so pritegnili tudi tisti iz oddaljenejših pokrajin.

Kot poseben pojav lahko omenimo, da so se v jugoslovanske prekomorske enote vključevali tudi Italijani. Med njimi jih je bilo največ iz neposredne okolice Barija, ostali pa iz pokrajin Puglia in Calabria. Italijani so bili v vseh brigadah, samo v 3. prekomorski jih je bilo 140 v posebnih četah. Od drugih narodnosti je bilo v teh enotah tudi nekaj Poljakov, Grkov, Francozov in Albancev.

Izmed Jugoslovancev so bili v prekomorskih brigadah pripadniki vseh narodov. Mnogonacionalni sestav prekomorskih enot pa je odraz vpliva, ki ga je imela osvobodilna vojna jugoslovanskih narodov na pripadnike drugih narodov.

Da bo bralec, ki ni bil v prekomorskih enotah, lahko spoznal obseg tega gibanja, naj na kratko omenim tudi postopnost v procesu ustanavljanja teh enot.

1. prekomorska brigada je nastala že oktobra 1943. Se istega meseca so ustanovili tudi 2. Decembra 1943 je nastala 3. prekomorska, junija 1944 je nastala 4., jeseni 1944 je bila ustanovljena še 5. brigada. Razen pehotnih brigad lahko štejemo za prekomorsko tudi 1. tankovsko, ki je bila ustanovljena 12. avgusta 1944. Tudi za 2. tankovsko brigado v SZ je odšlo iz Italije okoli 600 ljudi. V sestavi 1. lovske eskadrile NOVJ, ustanovljene sredi 1944. l., je bila večina osebja iz vrst Primorcev in Istranov. Ustanovljeni so bili tudi trije artilerijski divizion, ki so skupaj z novimi, ustanovljeni v Jugoslaviji, toda izpopolnjeni s »prekomorci«, prerasi v artilerijsko brigado IV. armade. Bivši gardijski bataljon kraljevske vojske se je skoraj ves vključil v 11. dalmatinsko brigado kot njen 5. bataljon. V njem je bilo okoli 600 ljudi. Precej »prekomorcev« je bilo tudi po raznih enotah mornarice NOVJ. Pevski zbor »Srečo Kosovel« je tudi nastal skoraj popolnoma iz »prekomorcev«.

Brigade so bile razmeroma zelo močne, saj so vse ob ustanovitvi šteje nad 2000 borcev, nekatere pa tudi več. Tako je 5. prekomorska štela skoraj 5000 borcev.

Na bojni poti od Mostarja do Trsta je po nepopolnih ocenah padlo 5000 »prekomorcev«, ranjenih pa je bilo nad 6000.

Prekomorske enote so zaradi svojega narodnostnega sestava in ker so se bojevale po vsej Jugoslaviji, dale svoj vpecek, predvsem iz Sirije in lik delež pri krepitevi bratstva in enotnosti.

JANKO VELIKONJA

Sporočilo naročnikom

V razpisu nagradnega žrebanja naročnikov, ki ga bomo izvedli 15. maja tega leta, smo navedli kot pogoj za pravico udeležbe na tem žrebanju, da bo naročnina za »TV 15« v celoti vplačana do 30. aprila 1965.

Zategadelj smo se odločili, da zberemo naročnino na običajen način prek pošt v mesecu marcu.

Rezervne oficirje in podoficirje, ki so naročeni na »TV 15« in »Vojaški informator«, bomo terjali še za 250 din. Za skupno pobiranje smo se odločili iz razloga, ker za šolsko leto 1964/1965 naročnina še ni bila pobrana, zadnjo številko pa prejmejo naročniki že v februarju.

O tem bomo obvestili vse pošte, oziroma pismonoše. Da ne bo pri tem nesporazuma, si velja zapomniti tole:

Naročniki, ki prejema samo »TV 15«, bodo vplačali samo 800 din, kolikor znaša letna naročnina, ako imajo lansko naročnino v redu poravnano, v nasprotnem primeru jim bomo pribili še zaostalo naročnino, kar bo razvidno iz obrazložitve na hrbtni strani položnice; naročniki, ki poleg »TV 15« prejema še »Vojaški informator«, bodo v tem primeru plačali 1050 din. Tudi tem bomo pribili zaostanek naročnine za »Vojaški informator«, kolikor je niso poravnali za šolsko leto 1963/1964.

Vsem novim naročnikom na »TV 15« iz letošnjega leta sporočamo, da jim v prvih številkah prilagamo finančno položnico in jih prosimo, da naročnino sami nakažejo, ker jih ne bomo terjali preko pošt.

Naročnino za »TV-15« pobiramo enkrat letno. Vsako odlašanje plačila naročnine nam povzroča dodatno delo, vam pa nepotrebne večje stroške. Upoštevajte naše sporočilo, morda boste ravno vi srečni dobitnik/ene izmed pripravljeneh nagrad!

UPRAVA »TV 15« IN »VOJAŠKEGA INFORMATORJA«

Kako so se povešale invalidnine

Spričo dejstva, da se bodo premjki vojaških vojnih invalidov letos zvišali za 20,9 odstotka, oziroma za 6 milijard in 550 milijonov, ne bo odveč, če pregledamo, kako so se invalidnine dvigale v vseh povojnih letih. To bo vsekakor najboljše razvidno iz posebne tabele, po kateri je mogoča medsebojna primerjava povešanj. Vsa dosedanja zviševanja invalidnin so se v glavnem gibala med 15 in 20 odstotki. S tem je seveda mišljeno skupno zvišanje vseh invalidnin in ne zvišanje vseh posameznih skupin. Pri vseh dosedanjih zvišanjih invalidnin so upoštevali porast življenjskih stroškov, ne pa tudi porasta življenjskega standarda. Zaradi tega bi bilo pričakovati, da bi pri sedanjem medsebojnih primerjavah povešanj, njem zvišanju upoštevali tudi potrebo po zvišanju življenjskega standarda.

Invalidnine so se zviševale takole:

Skupina	od I. VII. 46 do I. VII. 50	od I. VII. 50 do I. VII. 52	od I. VII. 52 do I. XI. 59	od I. XI. 59 do I. VII. 63	od I. VII. 63 dalje
I.	4.000	6.000	18.000	19.800	28.000
II.	2.000	3.000	12.000	15.000	19.000
III.	1.800	2.400	5.500	12.000	15.000
IV.	1.600	1.900	4.500	9.000	11.000
V.	1.300	1.300	3.500	6.500	8.000
VI.	1.100	1.100	2.500	4.000	5.000
VII.	900	900	2.000	3.000	3.500
VIII.	600	600	1.500	2.000	2.000
IX.	500	500	1.000	1.500	1.500
X.	400	400	600	1.000	1.000

Gornjo tabelo bomo spopolnili z novo takoj, ko bo objavljena v uradnem listu.

Čudna pot fotografije zločina

Kraj, kjer je storil okupator enega izmed najstrašnejših grozodejstev za časa okupacije Prizrena, je danes zazidan s številnimi stanovanjskimi bloki... Vendar se Prizrenčani dobro spominjajo takratnega strahovitega prizora...

Nekega jutra avgusta 1944. leta so domačini zagledali na eni izmed cest Prizrena vešala, na katerih so se pozibavala trupla desetih obesečev. Okupator se je maščeval nad nedolžnimi prebivalci zato, ker je Kosovski partizanski odred napadel sovražno kolono vozil na cesti med Žurom in Kuksom in precej vozil, med katerimi so bila tudi oklopna, uničil...

PO DVAJSETIH LETIH

Pred dnevi je prispelo iz Čekoslovaške pismo, ki je znova oživel spomine na avgustovsko jutro leta 1944. Na naslov predsednika občinske skupščine Prizren je namreč prispela fotografija, na kateri je spredaj videti vešala, zadaj pa vrsto hiš takratnega Prizrena. V spremnem pismu, ki ga je napisal inž. Antonym M. Holašek iz čkoslovaškega mesta Most, je napisano, da so to fotografijo našli ob osvoboditvi Čekoslovaške pri nekem esesovskem oficirju. Čekoslovaški inženir zatrjuje, da je človek, ki je odzvel to fotografijo nemškemu oficirju, videl na zadnji strani fotografije napisano ime Prizren, a tedaj ni vedel, kje naj bi ta kraj bil. Ko je sedaj le ugotovil, kje je

to mesto, je sklenil to fotografijo darovati mestu, za katero ima fotografija nedvomno zgodovinski pomen.

»Če boste resnično ugotovili in spoznali, da se je ta zločin zgodil v vašem mestu, naj ta fotografija ostane kot dokument v vašem mestnem arhivu,« je napisano na koncu pisma iz Čekoslovaške.

POZIV NEZNANIM PRIJATELJEM

Ko so pred dnevi začeli v Prizrenu motriti to fotografijo, so skušali identificirati imena tistih, ki jih prikazuje fotografija. Po pričevanju očividcev in po nekaterih dokumentih sta med obešenimi na fotografiji tudi domačinki Cana Nekić in njena 18-letna hčerka Dragica, dijakinja, skojevka... Preden so ju obesili, sta bili v zloglasnem taborišču v Prištini... Vse ljudi so spoznali na fotografiji, razen treh, za katere menijo, da so jih pripeljali iz Albanije ali iz kakega drugega bližnjega kraja.

V Prizrenu se zdaj pripravljajo, da bi se na dostojen način zvalčili prijatelja iz Čekoslovaške, ki sta pomagala, da je zgodovina fotografija po dvajsetih letih prišla v pravo mesto. Zato so povabili v Prizren inž. Holaška, ki je napisal pismo, in še tistega, za zdaj Prizrenčanom neznanega čkoslovaškega prijatelja, ki je odzvel nemškemu esesovskemu oficirju maja leta 1945 to fotografijo. R. D.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

... da je imel Krimski partizanski odred čez tisoč borcev?

Krimski partizanski odred je bil ustanovljen v začetku junija 1942 iz 1. in 5. bataljona Notranjskega narodnoosvobodilnega partizanskega odreda.

Med največje uspehe odreda spada osvoboditev več kot 300 internirancev ob napadu na vlak med Borovnico in Verdrom 28. junija 1942. V tej akciji so enote odreda sodelovale z enotami 2. grupe odredov. Med julijsko sovražnikovo ofenzivo se je odred pod pritiskom celotne italijanske divizije »Granatieri di

- Resnična
- vohunska
- zgodba

Eden izmed članov ameriške ambasade v Londonu leta 1939 je bil tudi 23-letni Taylor Kent. Imel je vse, da bi dosegel uspeh: bil je privlačen, pameten in vsestranski športnik, govoril je več jezikov, razen tega pa je izhajal iz družine, ki je že nekaj desetletij služila v diplomatskem zboru. Kentu so vsi prerokovali izvrstno prihodnost. Kot dešifrant je imel zelo pomemben položaj. Skozi njegove roke so šla vsa važnejša poročila, ki so prihajala ali odhajala iz ambasade.

HČERKA RUSKEGA EMIGRANTA — ADMIRALA

Cepprav je mladi Američan vojno sovražil, le ni imel povsem razčiščenih pojmov. Ljudje take vrste, kot je bil on, so dokaj lahko padali pod vpliv vsake filozofije, ki se vsaj navidezno ujema z njihovo. Kent je bil antisemit. Verjetno bi vsakomur, ki bi mu očital simpatije za nacizem, zelo zameril, čeprav je v sebi dajal Hitlerju prav, ko je ta preganjal Žide.

Nekega dne se je Kent spoznal z Ano Volkovo, hčerko ruskega admirala — emigranta, ki pa je sicer bila že naturalizirana Angličinja. Od Kenta je bila precej starejša — imela je že 37 let. Ni bila lepa, vendar zelo pametna in močna osebnost. Kmalu sta si postala dobra prijatelja.

Nato ga je začela zapletati v svoje mreže. »Da bi se le vojna čimprej končala in da bi Nemčija ostala dovolj močna za nadaljevanje svoje antisemitske politike! Toda, zaradi čedalje večje ameriške pomoči se bo vojaški spopad vsekakor zavlekel, od tega pa bodo imeli korist le Židje...«

Od tega pa do predloga, naj bi delal za Nemčijo, je bil samo en korak in Kent se je tako ujel v nastavljeno past.

TISOČ PETSTO VOHUNSKIH SPOROČIL

Sprva ga je Ana prosila le za majhne usluge: njena »zasebna« pisma naj bi po diplomatski pošti, namenjeni v Italijo, pošiljal v Nemčijo. Tako so njena pisma prihajala v Italijo, ne da bi jih kdo cenzuriral, od tam pa jih je prenašal v Nemčijo eden izmed njenih prijateljev.

Kentova vloga pa je postajala čedalje neposrednejša: prefotografiral je vse pomembnejše dokumente, posnetke pa po diplomatski pošti dostavljal Aninim prijateljem v Nemčiji. Tako je samo v zimskih mesecih 1939/40. leta posnel več kot 1500 poročil, ki so bila v London prispela iz Washingtona ali nasprotno. V glavnem je šlo za najbolj tajne dokumente: o moči britanske armade, o zalogah živega in goriva. Tudi o pričakovani ameriški pomoči je pošiljal podatke. Z njim so Nemci dosegli isto, kot če bi imeli svojega agenta v sami britanski vladi.

Po končani vojni so mnogi nemški komandanti potrdili veliko vrednost podatkov, ki jih je dostavljal Kent. Z njihovo pomočjo so Nemci natančno vedeli za vse slabosti britanske vojske in so lahko skoraj do sekunde

Vohun iz ameriškega veleposlaništva

natančno izračunali, kdaj bo napočil najugodnejši čas za njihov veliki udar: to naj bi se zgodilo takrat, ko bo nemška moč na vzhodu, ameriške opreme pa še ne bi bilo dovolj. Če bi Nemci došli zavezniške že 1940. leta, bi Kent imel za nemško zmago neuvmerljivo večje zasluge kot pa katerikoli član nemškega vrhovnega poveljstva.

Kent je svoje delo opravljal brezplačno. Kasneje niso našli nobenega sledu o tem, da bi Nemci dajali Kentu za njegove podatke kakršenkoli denar.

USODNA NAPAKA

Kenta in Ano je naposled pokopala njuna lagodnost. Kmalu sta se namreč naveličala, da bi sama razvijala filme in sta blizu Fleet Streeta poiskala nekega izvrstnega fotografa. Zares neverjetno! Še v vohunskem romanu ne bi agent zaupal svojih skrivnosti — s tem pa tudi svoje svobode — kakemu neznanemu fotografu.

Peti oddelek vojaške obveščevalne službe se je za Ano Volkovo, ki si je sama sebi nadela še naziv baronice, zanimal že precej časa. Večkrat so jo bili opazili tudi na sprejemih, na katere so prihajali tudi angleški fašisti. Cesa hujšega pa je niso mogli obdolžiti.

Odnosi med Ano in Kentom niso mogli ostati nezapaženi. Ugotovili so, da se sestajata v Aninem stanovanju, odkoder včasih odhajata v gledališče, še večkrat pa k nekemu fotografu. Če bi to bilo poredkoma, si s tem ne bi nihče belil glave, toda prepozost obiskovanje fotografa le utegne nekaj pomeniti.

Agent, ki ju je zasledoval, je stopil k fotografu pod pretvezo, naj mu razvije film, nato pa je v pogovoru omenil Ano Volkovo kot svojo dobro znanko.

»Da, gospa iz ameriške ambasade!« se je spomnil fotograf. »To je zelo dobra stranka. Gre pa za uradno in zelo tajno opravilo.«

Nato se je agent legitimiral in zahteval natančnejše podatke o tem tajnem opravilu. Fotograf je prav tedaj imel v delu Anine filme. Ko je filme razvil, je preseñečenemu agentu pokazal fotokopijo nekega izredno zaupnega dokumenta.

IZREDNA SEJA BRITANSKE VLADE

O Kentovem primeru so razpravljali celo na izredni seji britanske vlade. Če bi se preneli, bi to utegnile skaliti prijateljske odnose z Ameriko, razen tega pa je bilo treba upoštevati tudi angleško javno mnenje in njegovo reakcijo na obtožbe proti temu ameriškemu diplomatu.

Churchill, ki je bil postal predsednik vlade nekaj tednov pred tem, je zahteval, naj se njegov zunanji minister takoj sestane z ameriškim ambasadorjem Kennedyjem, očetom kasnejšega predsednika ZDA. Kennedy sprva ni mogel verjeti, da je to res. Ko pa so mu prinesli dokaze, je Kenta takoj odpoklical in mu s tem odvzel diplomatsko nedotakljivost. Ko so potem Kenta in Ano aretirali, so v njegovi sobi našli še precej mikrofilmov in drugega obtežilnega materiala.

Obsodili so ga zelo milo: dobil

je le sedem let zapora, Ana Volkova pa deset let.

Kent je nedvomno bil najpomembnejši nemški vohun v An-

gliji. »Če bi Amerika bila takrat Kennedy. Glede na takratne že v vojni, bi ga nemudoma pokoliščine pa smo menili, da je stal v ZDA, da bi ga ustrelili kot najbolje, če ga prepustimo angle- izdajalca,« je izjavil ambasador škemu pravosodju.»

Ali veste...

Sardegna» umaknil s Krima in Mokrca na Travno goro nad Ribnico, nato pa se je po skupinah spet prebil na prejšnji sektor.

Sredi septembra so odred, ki je imel pred Italijansko ofenzivo že več kot 1000 borcev, razformirali: nekaj njegovih enot je ostalo v novoustanovljenem Notranjskem odredu, druge pa so vključili v Serčerjevo brigado.

... kaj je kriptograf?

Kriptograf je priprava ali stroj, ki olajšuje šifriranje ali dešifriranje sporočil. Imajo pa že stroje, s pomočjo katerih je šifriranje ali dešifriranje povsem avtomatizirano. Mednje spada tudi aparat »Convertor«, ki vse operacije — razen prve — izvaja avtomatično. V aparat vlagajo navadno besedilo, iz aparata pa potem teče trak s šifriranim besedilom.

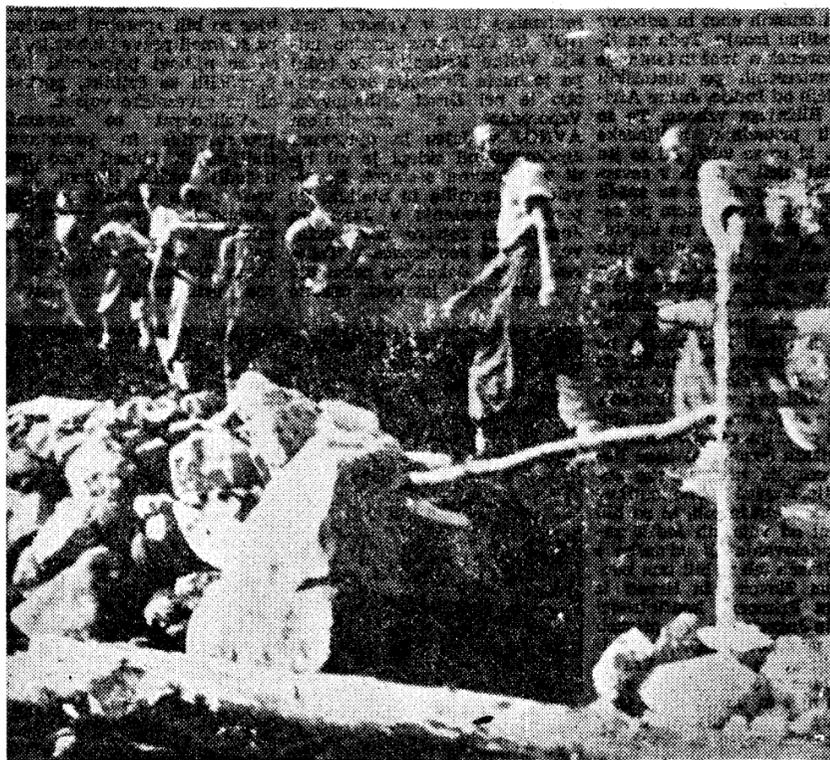
Zelo zanimiva je naprava, ki jo uporabljajo pri telefonskih zvezah. Priključijo jo med mikrofoni in prenosni kanal. Ta naprava povzroča v kablu take motnje, da nihče, ki bi se nanj vključil in prisluškoval, ne bi mogel od telefonskega pogovora ničesar razumeti. Na drugi strani z reinverzacijo dosežejo razumljivo besedilo. Te naprave so tako obsežne in okorne, da jih na bojišču skoraj ni moč uporabljati.

... kdo je bil »mali David«?

V tem primeru ne gre za človeka, temveč se je tako imenoval ameriški možnar iz druge svetovne vojne. Njegov kaliber je znašal kar 914 mm, imel pa je sorazmerno zelo kratko cev (nekaj čez pet metrov). Skoraj 1700 kilogramov težka granata je letela sorazmerno počasi: imela je le 366 metrov začetne hitrosti na sekundo.

»Mali David« (Little David) je bil namenjen za obstreljevanje Siegridove črte, vendar ga ni bilo treba nikoli uporabiti, saj so se zavezniški čez to zadnjo nemško obrambno črto prebili laže, kot pa so prvotno menili.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Nedavno nam je pisal avtor fotografij iz 2. letošnje in 48—49. ter 51. lanskoletne številke »TV 15«, tovariš Julij Sočan: »Fotografija iz 2. letošnje številke »TV 15« predstavlja telegrafsko skupino partizanov, v zvezi z nalogo GS, naj odkrijejo sovražnikove sile, ki naj bi se zbrale za vdor s Hrvaške proti gorjanskemu in belokranjskemu področju. Slika je nastala ob koncu poletja 1944 na pohodu po žužemberškem področju.

V 48—49. številki iz lanskega leta objavljena slika prikazuje montažo ali popravilo preurejenega tiskarskega stroja v neki vasi pred Črnomljam. Na sliki sta Silvo Jereb in Gašper Peter. V razgovoru bi utegnili podatke izpopolniti.

Fotografija v lanski 51. številki »TV 15« predstavlja osvobodeno Ribnico po kapitulaciji Italije 1943. leta. Skozl Ribnico korakajo enote Tomšičeve brigade. — Pošljite podatke tudi k današnji »fotografiji z vprašanjem«.

»ETIKETA«

tkanje trakov in tiskanje tkanin
ZIRI

Tkanje trakov, tiskanje TKANIN in izdelovanje vsakovrstnih etiket, znakov, emblemov, razne embalaže iz PUC in papirja za potrebe industrije, lahke in težke konfekcije, v turistično propagandne namene in za vse ostale koristnike tovrstnih predmetov. Izdelujemo tudi spominske prtiče in trakove za partizanske proslave in odkritja spomenikov in obeležij.

ZAKAJ JE NEMCE PRESENETILO ZAVEZNIŠKO IZKRCANJE V NORMANDIJI?

Nihče ni vedel, katerega dne se bo začelo zavezniško izkrcanje v Normandiji. General Eisenhower, vrhovni komandant zavezniških sil, je sklenil, naj bi se to zgodilo meseca junija. O tem, ali naj bo to v prvi polovici ali sredi meseca in katerega dne, bi morali odločiti meteorologi. Njihov vodja je bil britanski kapetan Stugg, imel pa je zelo težavno in odgovorno nalogo.

Kapetan Stugg je pazljivo spremljal področje visokega zračnega pritiska nad Azori ter moč vetrov nad Grenlandijo in drugimi arktičnimi predeli. Vrsta meteoroloških postaj na Arktiki je delala za zavezniške in jim dostavljala najbolj sveže podatke. Vremenske razmere so bile nestanovitne, posel pa težaven. Kljub temu pa je Stugg s svojim štabom imel vremensko sliko v mezinu in je vselej vedel pravilno napovedati vreme. Zato je tudi Eisenhowerju lahko prepričljivo zatrjeval: Izkrcanje naj se začne 6. junija zjutraj. Znano mu je bilo, da arktični mrzli vetrovi tega dne ne bodo huđi in da ne bodo mogli potisniti področje visokega zračnega pritiska nad Azori.

Na drugi strani Evrope je o istem vprašanju razmišljal tudi šef nemške meteorološke službe admiral Konrad oziroma general »Barometer«, kot so ga nazivali v nemških štabih. V tistih usodnih dneh je general »Barometer« sedel v svojem kabinetu, v tihih vili v Websu pri Dunaju, in razmišljal. Pred njim na mizi je ležalo vprašanje vrhovnega poveljstva Wehrmachta: Ali je glede na vreme pričakovati zavezniško izkrcanje na francosko obalo?

Kaj naj odgovori vrhovnemu poveljstvu? Na koledarju je bil odtrgan šele prvi listek

meseca junija. Vreme je bilo izvrstno. Le doklej bo tako?

General »Barometer« je imel podatke, po katerih naj bi polje visokega zračnega pritiska nad Azori slabilo. Taka sporočila je bil prejel iz nevtalne in profašistične Portugalske, ki ji je sicer to otočje pripadalo. Doklej pa se bo to polje upiralo arktičnim vetrovom — tega pa general »Barometer« ni mogel vedeti.

Podmornice, katerih naloga je bila zbiranje meteoroloških podatkov na severnem Atlantiku, so sporočila dostavljale zelo neredno. Zavezniški

so jih neprestano preganjali in potapljali. Včasih celo pa dva dni skupaj niso mogle izpluti na morsko površino.

Na Grenlandiji že dolgo niso imeli več svojih ljudi. Zavezniški so bili uničili vse nemške tajne ekspedicije na tem velikem otoku. Edino upanje generala »Barometra« so bila poročila z nekega otoka v arhipelagu Franca Jožefa, kamor so bili že septembra 1943 poslali skupino meteorologov. Prav v teh dneh pa so izostala tudi njihova poročila.

Kaj neki se je le moglo zgoditi na tem majhnem, zaledenem in s snegom zametnem otočku tam gori na severu? To vprašanje je resno vznemirjalo nemškega generala v mali villi pri Dunaju.

Tedaj pa je nekdo potrkal na vrata. General »Barometer« se je razveselil. Da, najbrž bo dežurni pri teleprinterju, ki mu prinaša najnovejše sporočilo iz Zemlje Franca Jožefa.

Človek, ki je vstopil, ga je po vojaško pozdravil, preden položil bel papir in odšel. Storil je pametno, kajti — če bi počakal le še pol minute — bi bil pričla silovitemu izbruhu nemškega generala. Sporočilo namreč ni prihajalo z arhipelaga Franca Jožefa, temveč iz norveškega mesta Tromseja in ga je obveščalo o dogodkih v daljni severni deželi.

»To je svinjarija! Le mi Nemci smo v stanju, da se tako nazremo!«

General »Barometra« ne bi razjezil, če bi nekdo bil pobil vse nemške meteorologe na Zemlji Franca Jožefa. V tem primeru bi le razširil roke in dejal: Višja sila! Tokrat pa so bili krivi meteorologi, ki so še živi, čeprav nekoliko bolni. Prenajedli so se in so zato nesposobni, da bi opazovali in pošiljali podatke.

Nemški meteorologi tam gori na severu so se bili naveličali hrane iz konzerv. Zaželeli so si svežega mesa in so krenili na lov. Kmalu so našli na velikega belega medveda. Nekaj strelov in beli medved je obležal na tleh.

Tako so kosilo in večerjo spremenili v pravo pojedino. Nekdo je poiskal še sodček ruma. Pri

USODNA VREMENSKA NAPOVED

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Narobe preneseno povelje

Bilo je v začetku 1945. leta. Čez sremska polja je pihal mrzel veter, da nas je zeblo prav do kosti. Razen tega pa smo pogosto bili lačni, ker nas prateži zaradi iznenadnih premikov ni mogel dohajati. Ko pa smo prispeli v Adaševac, kjer naj bi, kot smo rvedeli, nekaj dni počivali, nam je postalo takoj topleje.

Srečanje z Nemci – brez municije

Edina želja nam je bila topla soba, počitek, hrana in vsaj malo brezdelja. Našega veselja pa je bilo kmalu konec, saj smo že naslednjega dne začeli z urjenjem. Imeli smo precej novincev, nevaženih vojskovanj, in zato take vaje niso bile odveč. Dogajalo pa se je, da so nekateri novi borci, ki jih je grmeč »Hural« iz stotin grl med temi improviziranimi jurji preveč prevzel, začeli streljati iz mitraljezov tako, da smo imeli celo nekaj ranjenecov. Spričo tega so nam ukazali, naj v bodoče odhajamo na vaje z orožjem brez municije.

Naslednjega dne je brigada vodila brez municije. »Napačili« smo vas Nijemce, ki je ležala v našem zaledju, blizu Adaševca, skozi katerega teče reka Bosut. V vasi bi morale biti neke druge vaje. Razdelili smo se po kolonah in krenili proti vasi.

Vasi smo se približevali počasi in brez težav. Slišati je bilo le povelja. Do vasi smo imeli le še nekaj sto metrov, ko smo med hišami nepričakovano zagledali sovražnikove vojske. Presenečenje je bilo na obeh straneh. Oboji smo obstali. Mi zato, ker nismo vedeli, da so vas ponovno zasedli Nemci, sovražnik, ki je bil vdrl iz Bosne in presenetil naše enote, pa tudi ni pričakoval, da bo na letel na našo vojsko, ki v tako strogem vojaškem razporedu napada »njihovo« vas.

Molče smo se ogledovali. Nemci niso streljali, ker smo bili močnejši od njih, mi pa zato ne, ker nismo imeli municije. Nato so se Nemci obrnili in se naglo porazgubili med hišami.

Boj za most

Slišal sem našega komandanta, kako je zaklel, najbrž zaradi municije, nato, ko je bilo prvo presenečenje že mimo, pa je ukazal, naj čim hitreje gredo z vozom po municijo.

Medtem smo si skušali pomagati s »psihološko vojno«. Počasi

smo se razporejali za napad, da bi pri sovražniku vzbudili videz pregrupiranja in priprav za boj. Prav tedaj, ko je prisbela municija, so prileteli tudi prve nemške mine. Tudi mi jim nismo ostali nič dolžni. Postavili smo minomete na položaj in jim odgovarjali z našimi minami. Pehota je hitro in skoraj brez odpora prodirala skozi vas, sovražnik pa se je umaknil na nasprotni breg Bosuta. Edini most čez reko so Nemci trdovratno branili. Naši so nekajkrat juršili nadenj, vendar brez uspeha.

Borci so se prikrili za zidove, ograje in hiše ter nezaupljivo opazovali led na reki. Nihče ni vedel, koliko bi utegnili biti debeli. Nemci, ko da bi brali naše misli, so začeli z minometi obstreljevati reko in nam tako onemogočili prehod po ledu.

»Pop napreji«

V nemški obrambi je bilo treba najti luknjo. Zato je koman-

dant ukazal, naj pokličejo našega najboljšega izvidnika, ki smo ga klicali za »Popa«. To pa zato, ker je pred vojno kot popov sin obiskoval bogoslovje. Od enega do drugega borca je šlo povelje: »Pop napreji!«

Nekdo izmed novincev, ki si ni mogel predstavljati, da imajo partizani tudi popa, je menil, da je napačno razumel povelje, in ga je spremenil v »Top napreji!« Ukaz je v tej obliki nadaljeval pot.

Ko je povelje prišlo do konca, je eden izmed dveh protitankovskih topov na konjsko vleko takoj krenil proti mostu. Vsi so se začudili, kako da gre top s šestimi topničarji pred svojo pehoto naravnost nad most, nihče pa ni pomislil, da je to posledica napak prenesenega povelja.

Top je bil že na mostu, ko je komandir mladinske čete začel topničarjem vpiti, naj se takoj vrnejo nazaj, ker so na drugi strani Nemci. Presenečeni topničarji so obstali sredi mostu. Med-

tem so jih Nemci zasuli s krogla-mi in topničarji so kar samotež obrnili top ter pohiteli nazaj. Molče smo strmeli proti mostu in vsak hip pričakovali, da bodo nemški rafali pokosili topničarje in konje.

Spremljala jih je sreča. Vsi so se nepoškodovani vrnili in se umaknili za hiše. Ko smo jih odpavali, smo na njihovih plaščih našli le nekaj lukenj, na konjih manjše rane, na topu pa odrgnine.

»Če so topničarji lahko prišli na most, potem moremo tudi mi,« so sklepali borci. »Saj ne zadene vsaka krogla.«

Medtem ko so topničarji z granatami obstreljevali utrjene hiše onstran reke, so drugi borci v nalu zavzeli most in pregnali sovražnika še iz druge polovice vasi.

Tako je našemu uspehu botrovalo tudi napak preneseno povelje.

V. IMPERL

Kdo, kako in zakaj vohuni?

KDO SE SPLOH UKVARJA Z VOHUNSTVOM? KAKŠNI SO NAMENI, ZVIJACE IN TAKTIKA VOHUNOV? NA VSA TA VPRAŠANJA NAM ODGOVARJA AMERIŠKI NOVINAR IN KNJIZEVNIK KURT SINGER V SVOJI KRATKI STUDIJU »ANATOMIJA VOHUNSTVA«

Moja hči Marianna je stara enajst let. Za svojo starost je že kar velika. Je rdečelasa, lepega obraza in modrih oči. Na marsikatero njeno vprašanje pogosto ne najdem pravega odgovora.

LJUDJE, KI ČAKAJO

Lani me je spremljala na potovanju po Ameriki. Napravila sva dvajset tisoč kilometrov dolgo pot, medtem pa sem predaval in imel sestanke. Govoril sem po šolah, gimnazijah ter družbenih in kulturnih ustanovah. Tudi na televiziji in v radijskih programih sem nastopal. Vsa ta predavanja in sestanki pa so bili posvečeni enemu samemu vprašanju — vohunstvu in delovanju vohunov.

Marianna je hotela biti povsod prisotna. Tudi ona mi je postavila

enako vprašanje kot njena mati, brat ali kdorkoli izmed tistih petih milijonov ljudi, ki so me imeli priložnost poslušati v zadnjih letih: »Si bil tudi ti vohun?«

Če me to vpraša kdo izmed poslušalcev, mu vselej enako odgovorjam in s tem navadno sprožim smeh med ljudmi, ki so me prišli poslušati:

»Prav nič rad ne slišim besede 'vohun'. Ali ne bi bilo morda bolje, če bi uporabljali kako drugo besedo, denimo, 'obveščevalec'?«

Ob takem odgovoru se moja hči ni nikoli zasmejala. Spraševala me je: »Kdo je obveščevalec in za koga vohuni?«

Nemogoče se ji je izogniti. Naj ji povem, da je bil eden izmed najboljših vohunov neki znanstvenik? Da so najboljši vohuni tisti ljudje, ki so dobri psihologi in ki so hkrati v stanju, če je to potrebno, podkupovati in varati? Ali me bo razumela, če ji povem, da so vohuni »ljudje, ki čakajo?«

Da so vohuni »ljudje, ki čakajo«, je že precej staro pravilo. Uporabljali so ga že zdavnaj, predvsem pa v zadnjih dvajsetih letih. Zlasti to velja za Nemce, ki so že precej časa pred izbruhom vojne poslali svoje agente na vse strani sveta. Urar, ki je izdal položaj in moč britanskega ladjevja v Scap Flowu, se je bil nastanil v Veliki Britaniji že 1926. leta. Profesor za jezike, ki je v Pearl Harbourju s pomočjo svetlobnih signalov vzdrževal zvezo z Japonci, je bil prišel na Havaje 1. 1936. Atomski vohun Klaus Fucks, ki so ga zaprli 1949. leta, je bil prišel v Anglijo že štirinajst let pred tem. Na vojno se pripravljajo za časa miru in mir je pravzaprav tiha vojna, brez pokanja pušk in eksplozivov.

Vsega tega hčerki ne bi mogel dovedati.

POSTOPEK Z BEGUNCI

Tudi jaz sem bil »človek, ki čaka«. Nikoli pa nisem mislil, da se bom v tolikšni meri ukvarjal z vohunstvom. Živel sem na Švedskem kot novinar. Pisal sem knjige in hkrati bil dopisnik neke skupine ameriških in evropskih

časopisov. To je bilo 1938. leta. Pripravljen sem bil storiti vse, kar je bilo v moji moči, da bi se izognili vojni. Svoje usluge sem med drugim ponudil tudi nekemu združenju, ki je skrbelo za nemške begunce. Začel sem torej delati med begunci, pregnanci, ljudmi, ki so bili izgubili svoje mesto v družbi.

Bil sem le eden izmed onih, ki so jim bili pripravljeni pomagati s tem, da jim nudijo streho nad glavo, hrano ali delo. Bili so nam zelo hvaležni. Nečesa pa so se nenehno bali. Verjetno so mislili, da še vedno niso povsem na varnem pred grožnjami diktature.

To so bili zanimivi in dobri ljudje. Toda med njimi so bili tudi taki, ki niso spadali med prave begunce. Imeli so legitimacije tistih, ki so jih bili pobili v koncentracijskih taboriščih. Prihajali so, kot drugi begunci, iz Nemčije, Avstrije, Estonije, Litve, Latvije, Poljske, Češkoslovaške ali Finske. Pomešali so se med prave begunce, da bi jih vohunili in da bi delovali proti njihovim novim domovinom. Bil sem eden izmed prvih, ki jih je začel razkrinkavati.

Nekega dne se mi je približal človek, ki mi je začel pripovedovati, kako je bil pobegnil iz zapora. Rekel mi je, da je njegovo ime Hans Müller in da je doma iz Hamburga. S pomočjo svojih prijateljev v Hamburgu in na Švedskem sem preveril njegove podatke in ugotovil, da so nacisti že prejšnjega leta ubili pravega Hansa Müllerja in da ta prevarant, ki je dejansko bil vohun, uporablja njegove listine.

To je bilo moje prvo opravilo. Kmalu nato se mi je ponudila nova priložnost. Nekega dne sta me obiskala dva moža, ki sta imela britanske potne liste, in zaprosila za pomoč našega komiteja. Našel sem jima stanovanje pri nekem svojem prijatelju, ki je nepričakovano odkril, da imata lažne potne liste. Bila sta vohuna.

Takoj nato me je eden izmed teh dveh vohunov obiskal in mi ponudil ustrezno vsoto denarja za spiske beguncev. Nemudoma sem ga predal policiji.

To pa je bil šele začetek.

V PRIHODNI ŠTEVILKI:

Primer Ernesta Gilla – Vohun nima prijateljev – Definicija newyorškega profesorja

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI BREZMESNIH ALI MESNIH JUH. V »ETO« JUHO VKUHAJTE SVETLO PREPRAŽENI ZDROB.

»ETO«

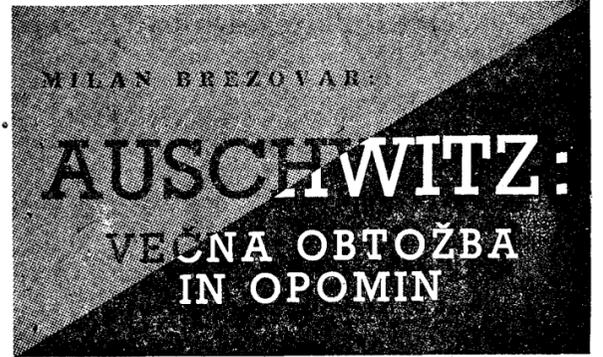
VAM PRIPOROČAMO PRI PRIPRAVI FIZOLA, KAKOR TUDI PRI PRIPRAVI PRIKUH.

»ETO«

VAM PRIPOROČAMO ZA RAZNE OMAKE.

PROIZVOD:

KOLINSKA ♦ LJUBLJANA

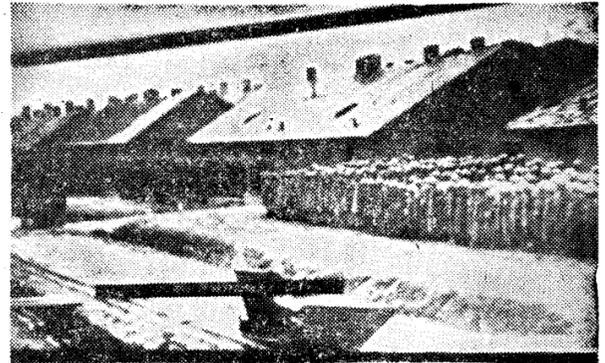

(NADALJEVANJE)

Nacisti so prav po peklenko preudarili »prednosti« oswiecimskie zemlje za množično moritev ljudi. O tem dokazuje izpovedi vodilnih mož garnizije SS v taborišču, ko so bili takoj po vojni sojeni kot vojni zločinci, še bolj pa akt profesorja nemške univerze v Wrocławu (prej Breslau) dr. inž. Zunkerja, ki je februarja 1941 na zahtevo nacističnega notranjega ministra Heinricha Himmlerja raziskal vodo na področju oswiecimskiega taborišča in ki je v svoji pisni izjavi dne 26. marca 1941 ugotovil, da »voda, ki jo uživajo v Auschwitzu, ni porabna niti za izpiranje ust...«

Kdaj in kako je nastal ta auschwiski kombinat smrti?

Narčevanje in graditev tega kombinata je vodil poseben oddelek, ki se je uradno imenoval »Zentralbauleitung der Waffen-SS und Polizei Auschwitz«. Ta esesovski oddelek, ki je v različnih odsekih zaposloval kar celo armado pisarniških moči za upravo in nešteto specializiranih inženirjev, med njimi tudi strokovnjake iz vrst jetnikov in delavcev, pa tudi esesovce

Goli ruski ujetniki v Auschwitzu v hudi zimi 1941/42

v civilu, je bil neposredno podrejen samemu glavnemu in upravnemu uradu SS v Berlinu. Ta centrala se je imenovala »Wirtschafts und Verwaltungshauptamt« in njej je načeloval SS general Oswald Pohl. Nad vso organizacijo KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ pa je bedel državni vodja SS Heinrich Himmler.

Ze v prvem polletju 1940 so hitlerjevski operativci zgradili v predmestju Oswiecima, imenovanem Zasole, taborišče, katerega jedro so tvorile zgradbe bivše poljske vojašnice in tobaknega monopola. Tam je tako nastalo osrednje taborišče, ki je obsegalo 16 večinoma pritličnih zgradb. Seveda so bili ti objekti v primerjavi s poznejšim obsegom auschwiskega kombinata smrti in s tisto vlogo, ki jo je odigral poznejši Auschwitz, naravnost pritlikavi.

Malopozneje so v okolici teh osrednjih zgradb izselili celotne vasi, tako da so dobili na severozahodni in jugozahodni strani Oswiecima ogromne zemeljske površine z več kvadratnimi kilometri. Na tej zemlji so nacisti zgradili vrsto med seboj ločenih taborišč z različnimi stanovanjskimi, gospodarskimi, upravnimi in drugimi zgradbami. Tako so dogradili auschwiske podružnice: Rajsko, Birkenau, Buda in FK (Frauenkonzentrationslager) ter posebno taborišče za Cigane.

Vsa tedaj zgrajena taborišča oz. auschwiske podružnice razen ženskega v prvem obdobju so imele izrazito uničevalni značaj.

Zatem so nacisti na področju vse Slezije pa tudi izven nje kot npr. v Brnu na Češkem neumorno in po ustvarjenem načrtu gradili takšne in podobne zgradbe, nova taborišča — podružnice KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ. Auschwiski kombinat smrti je imel v času svojega največjega obsega in morilskih zmogljivosti 39 podtaborišč, ki so jih imenovali: Nebenlager, Aussenlager, Zwerglager, Arbeitslager. Najznačilnejša auschwiska podružnica pa je bilo 3 km oddaljeno taborišče Birkenau (Brzezinka).

Ves osrednji taboriščni kompleks je bil zavarovan z žično pregrado, z verigo stražnih stolpov, v katerih so bili do zob oboroženi stražniki. Vsako ožje taborišče je bilo tudi obdano z visoko pregrado iz bodljikave žice, v kateri se je pretakala električna struja, z 2 m širokim jarkom okrog taborišča, v katerega je bila napeljana voda, in s stražnimi stolpi in stražniki, oboroženimi z brzostrelnim orožjem. Skupine jetnikov, ki so hodile na delo izven verige stražnikov, so spremljali esesovci z dresiranimi psi.

V osrednje taborišče sta vodila železniška tira: eden za transport jetnikov, drugi pa za različni material.

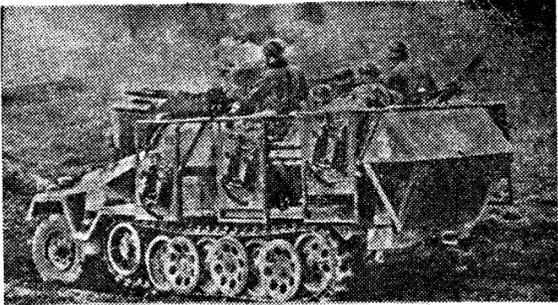
Kakšen je bil razvoj in kako je bilo »urejeno« življenje jetnikov v tem taborišču strašnega slovesa?

V prve barake KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ so SS-policisti že v začetku junija 1940 iz nemških zaporov pripeljali 300 poklicnih kriminalcev, ki so bili zaprti tudi po več let zaradi ropov, umorov, tatvin in podobnih zločinov. Te zločince so esesovci prevzgojili v izvrševalce svojih morilskih načrtov. Naučili so jih tako imenovanega taboriščnega reda in taboriščnih pravil. Zanje so priredili poseben pouk, kako ravnati z jetniki. Jetnike so napravili popolnoma brezpravne. Ti hudo delci so jetnike lahko pretepali in morili, ne da bi jih klical kdorkoli na odgovor. Iz vrst teh zločincev so izbirali med najokrutnejšimi in jih nato postavljali za taboriščne starešine: Lagerälteste, Blockführer, Stubendienst — in za starešine različnih delovnih komand: Kapo, Oberkapo, Vorarbeiter.

Dne 14. junija 1940 je prispel tja prvi transport Poljakov. Njim so sledili vedno številnejši in večji transporti poljskih jetnikov. V obdobju graditve tega taborišča so dovažali tja le Poljake, po letu 1941 pa tudi prebivalce iz zasedenih pokrajin Evrope, pa tudi ljudi iz drugih dežel in držav, ki so prišli hitlerjcem na takšen ali drugačen način v roke.

Ostanki dokumentov iz tega morilskega kombinata, ki so se ohranili, pričajo, da so šli skozi to nacistično morišče pripadniki naslednjih narodov oz. držav: Amerikanci, Angleži, Avstrijci, Belgijci, Bolgari, Cigani, Čehi, Slovaki, Francozi, Grki, Italijani, Jugoslovani, Litavci, Letonci, Madžari, Nemci, Nizozemci, Norvežani, Poljaki, Rusi, Romuni, Švicarji, palestinski Židje in nekateri drugi. Med njimi je bilo največ Židov in Poljakov ter prebivalcev Sovjetske zveze in Francije. Vse te ljudi so nacisti pripeljali v Auschwitz pod pretvezo, da je tam zanje odrejen »varstveni pripor« (Schutzhaft). Žrtev tega kombinata smrti je postal vsakdo, ki so ga zajeli gestapovci, pa naj je imel kaj ali nič opraviti s tako imenovano politiko.

V besedi ...

Ko so Nemci 1941. leta napadli Jugoslavijo in druge države, so se vozili v oklopnih transporterjih, kot jih vidimo na zgornji sliki. Tako je nemška pehota lahko povsod dohajala svoje tanke. Takratna jugoslovska vojska še ni imela oklopnih transporterjev. Sedaj pa je naša industrija že tako razvita, da za potrebe vojske lahko izdeluje kakršnakoli bojna vozila, med njimi tudi oklopne transporterje. Naši oklopni transporterji vozijo po kopnem, plovejo prek rek, prav tako pa so vojaki v njih varni pred radioaktivnim sevanjem in prahom. V vsakem transporterju je prostora za desetino vojakov.

HELIKOPTER na sliki, ki je oborožen razne z raketami tudi z avtomatskim topom, je francoski izdelek. To je helikopter tipa SA 3164. Njegov top ima kaliber 20 mm. Rakete, ki jih proti cilju usmerjajo prek kabla, pa so zelo pripravne za obstreljevanje tankov, bunkerjev, mostov itd.

... in podobi

Džingiskan – vzornik kitajske zgodovine

Čim slabše, tem bolje! To filozofijo zagovarja danes LR Kitajska.

Ko je lani kitajski premier Ču En Laj obiskal Afriko, je na neki tiskovni konferenci izjavil, da »je v Afriki odlična revolucionarna situacija«. Katere dežele je imel v tistem trenutku v mislih, ni znano. Ta izjava je presenetila, še več, vznemirila je nekatere afriške državnike.

Vsaka revolucija je v svojem začetnem obdobju izvozno blago, vsak mlad državni organizem teži, da se razmahne na ven. To je pač zakon razvoja. Kitajska je glede tega prav poseben primer.

Na eni strani je strašno zaposlena s svojimi lastnimi problemi. Ni lahko nahraniti vsak dan 700 milijonov ljudi. Kitajska se poveča letno za najmanj 15 milijonov ljudi. Ustvariti mora letno milijone in milijone delovnih mest. To so problemi, ki povzročajo sive lase celo ameriškim ekonomistom.

Kitajska je na vseh statistikah na zadnjem, ali enem zadnjih mest. Kljub težnji k industrializaciji, kolektivizaciji kmetijstva, velikim spremembam v sestavi prebivalstva, ima še vedno enega najnižjih življenjskih standardov v Aziji.

Res je, zdaj nihče več ne umira zaradi lakote, vendar so problemi ostali. Lahko bi jih strnili v osnovno vprašanje: kako nahraniti in obleči stotomilijonske množice. To je naloga sledeče generacije — je dejal ob neki priliki Mao Tse Tung.

Nekateri zatrjujejo, da vodi Kitajska previdno politiko v Aziji, da ne napenja loka v Vietnamu, da sicer govori o papirnatem tigru — Ameriki — vendar ne dela nobenih nepremišljenih potez. Zaveda se, da se z močno kapitalistično državo ne more meriti.

So pa, ki opozarjajo na njene diplomatske poteze v svetu — v Aziji, Afriki. Pri tem kažejo posebno na spor s Sovjetsko zvezo. Njena politika je napadalna, izizvalna. Postati hoče voditelj vsega naprednega gibanja v svetu. Vse, kar ni na tej (njeni) liniji, proglašajo za revizionizem. To je najhujša beseda v novem kitajskem slovarju. Revizionist je isto kot nekdanji izobčenec.

Peking ne priznava sedanjih sovjetskih meja. Kitajsko-sovjetska meja v Aziji je na številnih sektorjih označena le pikčasto, le kot demarkacija — ne pa priznana meja.

To ima svojo logiko. Zanimivo in značilno je, da se je Kitajska sporazumela o mejnih vprašanjih z vsemi sosednimi državami, le s Sovjetsko zvezo in Indijo ne. Torej prav z velikimi

Periskop na 46. vzporedniku

državami še ne. Uredila je obsejna vprašanja z Burmo, Nepalom, Afganistanom in celo Pakistanom, državo, ki sodeluje v Cento paktu.

Trdijo, da je hotela z napadom na Indijo oktobra 1962 kompromitirati indijsko nevtralnost, Sovjetsko zvezo pa onemogočiti zaradi njenih stikov z Indijo. Cilj kitajske operacije na strehi sveta v Tibetu ni bil vojaški — Kitajci so po petih dneh ustavili svoje napredovanje.

Res je, ta akcija ni imela vojaškega značaja, vendar je opozorila na velikopotezne cilje kitajskih voditeljev. Od tedaj naprej se je začel položaj na azijski sceni nevarno zapletati.

Vse do takrat smo govorili vedno o napetosti med bivšo metropolo (v Evropi) in njeno kolonijo v Aziji. O težki kolonialni dediščini, o neokolonializmu. Zdaj pa smo imeli pred seboj konflikt med dvema azijskima državama. To je bilo nekaj popolnoma novega v novejši zgodovini Azije. Komaj se je Evropa umaknila z azijske scene, že so prišli interesi azijskih držav samih navzkriž. Je Evropa posejala seme razdora?

Pokazalo se je, da je imela kitajska akcija v Tibetu leta 1951 svoj prav, svoje politično ozadje. Zagotoviti si je hotela manevrsko področje za eventualni pritisk na jug, na himalajske kneževine, na Indijo. Enajst let pozneje, 1962. leta je zasedla del indijskega obmejnega ozemlja.

Kitajski zgodovinarji napadajo zgodovinarje, ki prikazujejo Evropo kot središče sveta, »evropocentrizem«. Vendar grejo sami pri tem v drugo skrajnost, v Peking govorijo o Kitajski kot središču sveta. En ekstrem žele zamenjati z drugim.

Res je, za vsako deželo je tista dežela središče sveta. Tako pač mislijo in si domišljajo povsod. To je popolnoma naravno, človek postavi sebe v središče, isto velja tudi za vsako družbo, za vsako organizirano državno skupnost. Arabci mislijo, da so v središču sveta in da so vsi drugi problemi le stranskega pomena. Tudi Kitajci imajo pravico do tega, vendar pri tem strašno pretiravajo. Stara Kitajska se je resda imenovala Kraljestvo sredine, toda to je bilo v prejšnjih stoletjih.

Do leta 1958 so prikazovali Džingiskan kot krvoloka, največjega tirana zgodovine, nato so ga začeli poveličevati. Poudarjati so začeli, da so mongolski vladarji združili mala kraljestva v mogočno konfederacijo, da so bili veliki pohodi raznih kanov v skladu z razvojnimi zakoni tiste dobe. Z eno besedo: Džingiskan je postal junak kitajske zgodovine.

Zdaj merijo ves svet s svojimi ozkimi merili, to so merila strašno nerazvite dežele, kjer je vsega premalo, Kitajska je v revolucionarnem obdobju svojega razvoja, vsi bi morali misliti revolucionarno.

To je popolnoma nemogoče; države, ki so že dosegle višjo stopnjo razvoja — sem moramo zdaj šteti tudi Sovjetsko zvezo — imajo druga merila. Revolucionarno obdobje je mimo. Sovjetska zveza danes ne more oznanjati programa, kot ga je imela leta 1929, ko se je začela prva petletka, ko so začeli govoriti o kolektivizaciji poljedelstva.

Velik del človeštva meni, da so Združeni narodi v sedanjih razmerah najbolj primerna svetovna organizacija. Kitajci govorijo o revolucionarni svetovni organizaciji, ki bi služila nameri revolucije. In vendar je očitno, da so Združeni narodi samo forum, kjer pridejo skupaj državniki vseh štirih strani sveta in razpravljajo o svetovnih vprašanjih. Združeni narodi zato ne morejo biti razredna, revolucionarna organizacija. Potem ne bi bili več svetovna organizacija.

Ko bodo Kitajci prišli do določene razvojne stopnje, bodo govorili drugače. Spoznali bodo, da je treba v življenju pač sodelovati z vsemi, tudi s svojimi nasprotniki. Zdaj skušajo mobilizirati Azijo, Afriko pa Ameriko (Latinsko) proti Evropi in Združenim državam. To je revolucionarno. Naši stiki z Vzhodom in Zahodom, s »tretjim svetom« — to je zanje nekaj kontrarevolucionarnega. Naša trgovina z Ameriko je zanje dokaz našega revizionizma. Pri tem jih prav nič ne moti, da sami trgujejo z Južno Afriko, Portugalsko.

Morda jih bodo težave doma prisilile, da se bodo nekega dne posvetili reševanju svojih lastnih problemov. Njihovo geslo je zdaj še vedno: čim slabše, tem bolje. M. O.

Partijski tečaj v Babnem polju

Odbor OF notranjskega okrožja je med NOB organiziral na svojem območju več političnih šol. Taka šola je bila tudi aprila 1944. leta v Čopovem gradu, ki je stal med mogočnimi jelkami in macesni blizu Babnega polja. Zdal se skoraj več ne pozna, kje je nekdanji ta grad, ker so ga oropali in požgali nacisti.

V tej šoli je bilo 18 tovarišev in 5 tovarišic, poučeval pa je tovariš Gaber. Niža partijska šola je trajala tri tedne. Zjutraj so bila vsak dan predavanja. Kuhal nam je vedno prijazen Tonček, ki se je smehljaj, čeprav ni bilo kaj dati v lonec. Toda mi smo bili zelo skromni, kar se tiče jedade, saj smo bili vajeni vsega hudega. V vseh treh tednih, ko sem bil na tem tečaju, smo imeli meso samo enkrat, pa še takrat je stopila v kotel mulla. Njeno meso je bilo črnkasto in malce trdo, toda vseeno smo ga pojedli s slastjo.

Popoldne smo se učili iz zvezkov, kamor smo si zapisovali tisto, kar smo dopoldne slišali od tovariša Gabra. Ob večerih se je slabo videlo, ker nismo imeli druge razsvetljave kot lojenke, napravljene iz repe ali pese. Ob lepem vremenu smo se učili tudi zunaj, na toplem pomladnem soncu. Posedali smo med smrekami, bilo je že čutili pomlad in sonce je že grelo. Nekega dne je nad nas prihrlelo nemško letalo. Precej časa je krožilo nad nami, se nagibalo zdaj na to, zdaj na ono stran, tik nad smre-

kami, tako nizko, da smo videli na njem črni kljukasti križ. Počasi smo se splazili po trebutnih med veje, da nas ne bi opazilo. Ze smo pričakovali, da bo izstrelilo na nas točo krogel ali vrlo bombe, ko se je obrnilo in odpeljalo. Oddahnilo smo se. Učili smo se dalje, kot da se ne bi nič zgodilo, saj se je bilo treba temeljito pripraviti za izpite.

Pri teh je Gaber izpraševal vsakega, drugega za drugim, ocenjeval pa nas je tovariš Lojze Mlakar-Ljubo, sekretar KPS notranjskega okrožja. Po končanih izpitih so nam dali spričevala. Veselili smo se dobrih ocen, najboljše pa je dobil Andrej Petelin. Ob zaključku šole smo priredili miting s petjem in

plesom. Veselo je raztegroval harmonikar svoj meh. Veseli smo bili tudi tovariša Gabra, ki smo ga imeli radi in je bil z nami.

Naslednjega dne proti večeru smo morali na pot, saj smo hodili le ponoči. Šli smo na Bloke, kjer je bilo zborovanje aktivistov KPS. Udeležili so se ga številni tovariši in tovarišice z notranjskega okrožja. Govorila sta tovariša Vida Tomšič in Zoran Polič. Zborovanje je trajalo ves dan, zvečer smo se razšli.

Se zdaj spominjam vseh tovarišev in tovarišic, ki sem bil z njimi na tečaju. Kot bi bilo včeraj, se spominjam slavnih dni naše revolucije.

2.

»Po poteh partizanske Ljubljane«

Kot vsako leto je tudi lani odbor za ta pohod izdal lično knjižico o VIII. pohodu, ki je bil, kot je že znano, lani, knjižica pa je izšla pred kratkim.

V njej so natiskali pismo tovarišu Titu, ki so ga poslali udeleženci te prireditve, govor predsednika mestnega sveta Ljubljane ing. Marjana Tepine, nadalje študijo o partizanskih odlikovanih s seznamom narodnih herojev Slovencev in pripadnikov

drugih narodnosti, ki so se bojevali med NOB na našem ozemlju. Sledijo življenjski narodnih herojev, ki so med NOB delovali v takratnem ljubljanskem okrožju. Zadnje tretjino knjige obsegajo sezname udeležencev in rezultati tekmovalnih disciplin. Če dodamo, da je knjižica natisnjena na dobrem papirju in opremljena na znotraj z dobro izbranimi fotografijami, na zunanjo pa prav tako z domiselno fotografsko kombinacijo, bo stika popolna.

Le žal, da izdajatelji niso popravili napake, ki so jo zagrešili že v lanskim izdaji, niso namreč navedli avtorjev posameznih nastavkov, ki imajo pomen za naše zgodovinske, kot je v navadi pri takih in podobnih publikacijah. MP

Obiskali so tovariša

Adolf Beber, ki zdaj živi na Uncu pri Rakeku, je bil že v nekdanji Jugoslaviji somišljenik, pozneje pa tudi član KPJ. Takoj po zlomu kraljevske vojske je skupno z drugimi začel sodelovati pri pripravah za oboroženo vstajo. Jeseni 1941 se je v njegovi hiši začel zdravil ranjen partizan, dokler ga niso odpeljali v ljubljansko bolnišnico.

Toda 25. julija 1942 so ga kot sekretarja odbora OF aretirali Italijani. Odpeljali so ga na Rab in v Treviso. Skupaj z njim je moral v taborišče tudi njegov mladoletni sin. Adolf se je vrnil ob italijanski kapitulaciji in kljub boleznim in izčrpanosti nadaljeval z delom za NOB. Februarja 1944 so Bebra znova aretirali domobranci in Nemci, skupaj z njim pa tudi sina in mene. Bebra so poslali v Dachau, nato pa v Buchenwald. Vrnil se je spet popolnoma izčrpan in bolan.

Nedavno smo imeli na Uncu redno letno konferenco ZB. Med drugim smo sklenili, da bomo obiskali bolnega tovariša Bebra. Ne morem popisati, kako je bil ginjen, ko so ga obiskali tovariši predsednik ZB Anton Jernejčič in dva člana. Oči je imel polne solz, ker ni pričakoval, da se ga bodo spomnili v teh, zanj tako težkih časih boleznim. Obiskovalci so ga po krajšem pogovoru tudi obdarili.

Sam ni več zmožen prijeti za pero, zato se v njegovem imenu zahvaljujem namesto njega vsem tovarišem, ki so pri-

pomogli k temu, da se je ZB spomnila svojega zaslužnega člana.

Franciška Heršič

Proslave v taboriščnih smrti

V letošnjem letu, ko poteka dvajset let od osvoboditve jetnikov nacističnih koncentracijskih taborišč, bodo priredili v krajih, kjer so bila ta taborišča, več proslav. Tako bo proslava v Auschwitzu 10. in 11. aprila, v Buchenwaldu 10. do 12. aprila, v Ravensbrücku in Sachsenhausnu 24. do 26. aprila, v Mauthausnu 7. do 9. maja, v Dachau 8. in 9. maja in v Neuengamme 3. in 4. septembra.

Vsi mednarodni komiteji bivših jetnikov teh taborišč pozivajo preživle in družinske člane umorjenih in pomrlih, da se udeležijo proslav. Te bodo imele protifašistični značaj, bivši jetniki in družinski člani bodo na njih ponovno demonstrirali proti fašističnim vojnim zločinom, vojni in agresiji ter vmešavanju v notranje zadeve drugih držav,

obenem pa manifestirali svojo pripravljenost miru in mednarodnemu sodelovanju.

Ze zdaj je znan program proslave v Auschwitzu. Tam bodo položili vogalni kamen za spomenik in Brzezinki, nato bo mednarodno srečanje bivših jetnikov in družinskih članov. Sledila bo uradna proslava, združena s polaganjem vencev, zatem pa še svečanost pred »Zidom smrti«. Razen tega bo v Oswiecimu razstava likovnih in literarnih del o taboriščih, predvajali pa bodo tudi dokumentarne in umetniške filme.

V kratkem bo ljubljansko podjetje »Kompas« v dnevnem časopisu objavilo pogoje in program potovanja, nakar se bodo lahko interesi prijavili. Stroške za potovanje bo nosil vsak sam.

»LJUBITELJ VOJNE«

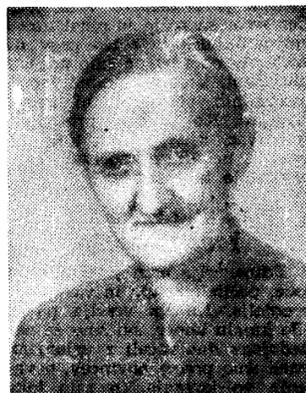
Ameriška filmska družba »Columbia« je posnela ta film o ameriških letalcih med drugo svetovno vojno. V središču dogajanja je posadka težkega štirimotornega bombnika ameriške letalske enote, nastanjene leta 1943 v Angliji, z zapletenimi medsebojnimi odnosi. Glavni junak je tudi glavni problem in prikazovanje njegove duševnosti glavna značilnost filma, ki preko njega ni samo akcijski, ampak tudi psihološki.

Gre za človeka, ki velja za dobrega pilota in velikega junaka, dejansko pa je že psihopat, ker se več ne boji. V nevarnosti uživa, jo izliva, počenja neumnosti in zagreši vrsto disciplinskih prestopkov. Zato so tudi izbrali za film naslov »Ljubitelj vojne«. Njegovo stanje je posledica dolgotrajnih vojnih naporov in razburkanosti mladosti, ki pa jo glavni junak komaj mimogrede omeni. V množični de utuhe. Njzjmi ljubimka, ne najde utuhe. Njzjmi spozna dekle, ki bi jo lahko ljubil, toda ta gre raje z njegovim tovarišem, ki je ostal normalen človek in ki se še boji. Se enkrat poskuša srečo in

skuša prezkusiti, ali je deklelov odnos do tovariša resnična ljubezen ali samo bežno srečanje dveh ljudi v vojni. Ko spozna, da nima nobenega upanja več, se ukloni. To da je prihaja konec, zadnja akcija, polet nad Nemčijo, po katerem bo vsa skupina pilotov odpoklicana, ker je izvršila svojih 25 poletov. Njegovo letalo je zadeto in komaj se privleče do angleške obale. Člani posadke poskačejo s padali. Glavni junak vztraja v letalu, nekaj zaradi tmočavosti, nekaj pa tudi, ker zvest svojim navadam nima na sebi padala. Letalo se zaleti v kredsasto angleško obalo nekaj metrov od vrha stene. Če bi zletel čezno, bi se rešil, tako pa izgine v eksploziji bencina in neodvržene bombe.

Naj še omenim, da je v filmu izredno dinamično prikazan boj v zraku z nemškimi lovci, da je film se stališča letalske strokovnosti brezhiben in tudi filmsko na višini. Zato ga upravičeno lahko smatramo za vrhunski dosežek v tej zvrsti in je družba »Columbia« opravila svoj sloves. MP

Umrla je MARIJA BRINAR-MIJA

V petinšestdesetem letu starosti je umrla Marija Brinar-Mija, hči malega kmeta iz Zalca. Še kot zelo mlada je sodelovala pri demonstracijah proti takratnemu režimu. Ob prihodu okupatorja je med prvimi Grižani stopila v vrste OF. Ob vsaki priložnosti je sprejemala partizane pod svojo streho. Po hudi bitki v Dobrovljah, 26. oktobra 1941, je Mija sprejela izmučene in prezeble partizane. Prav tako je bilo tudi po napornem 12-dnevnom maršu Štajerskega bataljona proti Brežicam oziroma na Kozjansko, ko smo v njeni hiši našli toplo zavetje in zabrisali sovražniku vse sledove. Tovariša Mija je tudi okusila strahote koncentracijskega taborišča v Ravensbrücku, kjer je prebila leta do osvoboditve. Po osvoboditvi so izbruhnile posledice taborišča. Zbolela je za TBC in se dolgo zdravila v bolnišnici Novo Celje. Njeno zdravje je vedno bolj pešalo, dokler bolezni ni pretrgala tek njenega plodnega življenja.

Poizvedbi

Glede na to, da so se mi doslej izjalovili vsi poskusi povezave z nekdanjimi vojaškimi ujetniki v taborišču z naslovom Militärfangenenlager Jüterburg, Alteslager, Bezirk Berlin, se oglašam še s to poizvedbo.

V letih 1943 do 1944 sem bil kot nekdanji dimnikar paznik v omenjenem taborišču in sem sodeloval z ujetniki tako, da sem jim kot paznik omogočal stike z njim naklonjenim nemškimi prebivalstvom. Zaradi tega sem bil od nacistov kaznovan in kazensko premeščen. V mojem odledku so bili vsi ujetniki iz Jugoslavije.

Prosimo, da objavite mojo poizvedbo s prošnjo, da se mi nanjo odzovejo nekdanji ujetniki, ki se me spominjajo, seveda če jih bo ta poizvedba dosegla.

Alfred Schmiedbauer
Olbernhau, Sachsen,
Bahnhofstrasse 9,
DDR — Nemška
demokratska republika

Tovariš Franc Žalec, doma iz Drage 8, pošta Vinica pri Crnomlju, nam je pisal: »Ob uveljavljanju dvojnede delovne dobe prosim vse tovariše, ki so bili z mano v 10. brigadi, 2. četi, 3. bataljonu in v vasi Ajdovec ujeti dne 6. januarja 1945, naj mi sporočijo svoje naslove.«

Pravni nasveti

razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju ter nadaljevali aktivno delo zanj.

Kot posebna doba z dvojnimi štetjem se po novem zakonu o pokojninskem zavarovanju prizna tudi vojnim ujetnikom ali političnim internancem, če so v taboriščih vojnih ujetnikov ali v taboriščih do 9. septembra 1943. leta začeli aktivno delati za narodnoosvobodilno gibanje ali pa kot organizatorji gibanja s svojim delovanjem krepili in razvijali narodnoosvobodilno gibanje, računano od dneva, ko se je tak osea vključila v gibanje. Posebno je pa poudarjeno, če se je taka oseba po vrnitvi iz taborišča postavila na razpolago narodnoosvobodilnemu gibanju in nadaljevala zanj aktivno delo.

V posebno dobo z dejanskim trajanjem se šteje čas, ki ga je zavarovavec, jugoslovanski državljan, prebil na vojaških dolžnostih v jugoslovanski vojski med vojno s sovražnikom od 6. do 17. aprila 1941. leta in čas, ki ga je po 6. aprilu 1941. leta prebil v ujetništvu okupatorja in njegovih zaveznikov. Ta čas se šteje od odhoda zavarovanca v tujino do vrnitve v Jugoslavijo, vendar najdalj do konca leta 1945. Čas od 1. januarja 1946 se zavarovancu všteva v posebno dobo, če se zaradi bolezni ali zaradi tega, ker je bil proti svoji volji prihranjen v taborišču, ni mogel vrniti v Jugoslavijo, vendar najdalj do dneva, ko je bila po posebnih zveznih predpisih končana repatriacija iz tiste države.

Š. Č. Z. B. V svojem pismu navajate, da ste stari 54 let in imate 32 vštvenih let za pokojnino. Teh 32 vštvenih let za pokojnino vam je priznala občinska komisija, ki je pristojna za ugotavljanje delovne in posebne dobe za pokojnino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domovino. Aprila meseca 1941. leta so vas kot pripadnika Jugoslovanske vojske bivše Jugoslavije zajeli Nemci in vas odpeljali v vojno ujetništvo. V vojnem ujetništvu ste ostali do konca druge svetovne vojne oziroma do kapitulacije nacistične Nemčije. Čim so vas osvobodili, ste se takoj vrnili v domov

Obletnica osvoboditve v Celju

V Celju se že dalj časa pripravljajo na praznovanje 20. obletnice osvoboditve. Tako bodo občinska združenja ZB NOV, rezervni oficirji in podoficirji ter družbeno politične organizacije v celjskem okraju pripravili številna srečanja. Te prireditve bodo še posebno množične v Frankolovu, Storah, Dobrni in Gaberju ter v drugih krajih celjskega okraja, kjer bodo srečanja in

ostale slovesnosti združili s svojimi vsakoletnimi krajevnimi prazniki. Večje srečanje bo tudi na Ostrožnem, potem pri Petričku, na Starem gradu in v posameznih drugih krajih.

Glavna proslava naj bi bila v Celju v prostorih tamkajšnjega gledališča. Na tej svečanosti bodo nastopila s kulturnim programom prosvetna društva iz Celja in bližnjih središč.

V počastitev 20. obletnice osvoboditve bodo sodelovale tudi tamkajšnje šole s pionirskimi igrami pod geslom »20 let v svobodi«. Prav tako bo občinsko združenje borcev NOV v Celju — tako so že sklenili — izbralo nekaj preživelih borcev, ki naj bi mladino šol na območju te občine podrobneje seznanili s pomembnimi dogodki in ostalimi posebnostmi, značilnimi tudi med NOB. Učenci osnovnih šol v Celju so za tovrstno posredovanje pokazali veliko zanimanje. To pa zato, ker so se posamezni borci, ki šolski mladini pripovedujejo o razvoju NOB v Celju, na take razgovore dobro pripravili. Poleg borcev NOB sta pionirje obiskala Tone Seliškar in Vida Brestova, oba znana partizanska književnika.

V tem času tudi ne bo primanjkovalo raznih spominskih pohodov v znane partizanske kraje in na druga mesta, kjer so se odigravale pomembnejše bitke. Poleg tega bodo učenci med letom pisali naloge in risali posamezna znamenja in druge objekte iz NOB. Pobudnik tovrstnega praznovanja 20. obletnice osvoboditve so prosvetni delavci in pionirski odredi na šolah v Celju. Občinsko združenje borcev NOV v Celju je med drugim sklenilo, da bo na vsaki šoli nagradilo tri učence ali učenke za najboljša dela s tematiko iz NOB.

D. M.

V občini Črnomelj tristo priznavalnin

Do lanske jeseni je v občini Črnomelj prejelo priznavalnino iz občinskega sklada 25 bivših borcev in aktivistov in 40 iz okrajnega sklada, to je skupno 65 priznavalnin. Lani v decembru in januarju letos so uspeli številno priznavalnin povečati na 236, v naslednjih mesecih pa računajo, da bodo dodelili tristo priznavalnin. Res so te priznavalnine skromne, komaj od 5000 do 12.000 dinarjev, vendar je le dosežen lep napredek pri reševanju zadev borcev. Da ne bi kdo pomislil, da je število tristo upravičencev do prizavalnin lepa številka, povemo, da je to v primerjavi s številom 4700 članov ZB v občini še vedno zelo malo. K prizavalninam je treba dodati še popolno zdravstveno zavarovanje, do katerega so upravičeni vsi prejemniki prizavalnin, če tega nimajo iz dru-

gega naslova. Potrebno je dati priznanje občinski skupščini, ki je vzlic gospodarski nerazvitosti in obilici drugih nalog pokazala polno razumevanje za ublažitev problemov borcev. Za teh tristo prizavalnin in ostale stroške, ki gredo v ta namen, je potrebno letno okoli 50 milijonov dinarjev, kar je za tako občino velika finančna obremenitev. Potrebno bi bilo, da bi zadeve borcev v takih občinah, ki so gospodarsko šibke, imajo pa največ borcev, pomagale reševati višje teritorialne enote. Jasno je, da ena občina vseh nalog pri tolikem številu članov ZB res ne zmore več. In na koncu koncev, vsi ti borci so se borili za skupno stvar. Ali mora biti sedaj taka občina, v kateri so domala vsi prebivalci sodelovali v narodnoosvobodilnem boju in ljudski revoluciji, prizadeta? pr

»Kdove, kaj me čaka?« se vprašuje deček pred razvalinami bombnika iz druge svetovne vojne. — Ta fotografija je dobila tretjo nagrado na mednarodnem fotografskem natečaju Svetovne federacije bivših borcev, ki je bil najavljen tudi v našem listu. Avtor tega posnetka je iz Nove Zelandije. Natečaj traja še do 28. februarja

POSLEDNJE NEOČIŠČENO MINSKO POLJE

Inženirske enote novosadske garnizije Jugoslovanske ljudske armade, ki so lani jeseni začele očiščevati poslednje minsko polje, obsežno 360 hektarov, ki je ostalo od pretekle vojne na Fruški gori, so pred tedni prenehali delati. Na tem, najbrž poslednjem neočiščenem bojišču v Evropi, se bodo inženirske enote JLA spet zbrale in začele delati, ko bo nastopilo lepše, ustrežnejše vreme.

Uničevanje oziroma iskanje min, ki so jih na tem območju oziroma obsežnem področju postavili ali zakopali pred dvajsetimi leti, je mogoče le spomladi, ko

drevje ne ozeleni, in jeseni, ko listje odpada z dreves. Računajo, da bo iskanje ter razstreljevanje min in splošno očiščevanje tega nenavadnega »območja smrti«, v katerega človek ni stopil (razen teh enot JLA!) že polnih dvajset let, trajalo še tri do štiri leta.

Vojski-inženirci so jeseni očistili komaj nekaj nad eno petino minskega polja na Fruški gori. Delo je nevarno in gre počasi od rok, ker delajo edino z iskalci min in »pipalicami«. Resnično: vsako stopinjo na 360 hektarov obsežnem zemljišču morajo vojski napraviti popolnoma oprežno. Delo otežkoča tudi to, da je listje, ki je v dvajsetih letih padlo z dreves, naredilo popolnoma nov sloj

humusa, mnoge mine so zato zelo, zelo skrite, nekatere pa so celo zarastle v debela drevesa. V novosadski garniziji pa kljub temu zatrujejo, da so inženirci opravili doslej kljub številnim težavam in zaprekan izvrstno svoje delo, ne da bi imeli kakršnokoli nezgodo ali nesrečo. To je samo eden izmed dokazov sposobnosti naših tovrstnih vojaških enot in njihovega strokovnega znanja. O tem pa so se — po izjavi polkovnika Mihajla Stojakovića — pohvalno izrazili tudi sovjetski časopisi, medtem ko je sovjetska televizija prikazala napore naše armade, ki čisti poslednje doslej neočiščeno bojišče v Evropi.

Očividci pa pripovedujejo, da je mogoče na tem neočiščenem območju iz druge svetovne vojne, na katerem so različne vrste min, najti tudi sto in sto drugih najrazličnejših vojaških predmetov. V nekem vojaškem nahrbtniku so med drugim našli celo budilko. Del vojaških predmetov s tega bojišča so že oddali Muzeju NOB v Beogradu.

Preberite tudi to

Zavod SR Slovenije za gospodarsko planiranje je izdal obširno analizo problemov z območja družbenega razvoja SR Slovenije v letu 1965. V poglavju »Zdravstvo in socialno varstvo« je tudi točka, ki zadeva bivše borce. V njej je predvideno tole:

»V letu 1965 bi bilo treba dokončno urediti in rešiti probleme borcev NOB in njihovih družin. V ta namen bo treba izpopolniti predvsem sistem prizavalnin. Po sedanji evidenci bi bilo nujno treba podeliti prizavalnine še 5.000 borcem, katerih število pa se bo po ugotovitvi resničnih potreb predvidoma še nekoliko povečalo. Glede na raven življenjskih stroškov, bi bilo treba urediti tudi vprašanje najnižjega zneska prizavalnine. Vzporedno s prizavalninami bo treba pospešeno nadaljevati tudi z reševanjem stanovanjskih problemov borcev NOB. V letu 1963 je bilo ugotovljeno, da je treba rešiti 1048 stanovanjskih vprašanj, od tega je bilo v letu 1964 rešenih 422 primerov. Glede na to je računati, da je stanovanjske probleme nezaposlenih borcev realno mogoče rešiti do konca leta 1965. V ta namen bi morale občinske skupščine ob soudeležbi republiškega stanovanjskega sklada zgraditi 300 stanovanj, za kar bi bilo potrebno okoli 1800 milijonov dinarjev. V reševanju tega vprašanja bo treba vključiti tudi dotacije in posojila za popravila in adaptacije stanovanj borcev NOB na podeželju.«

22. obletnica legendarne borbe Pohorskega bataljona

Člani mladinskega aktiva v Misljah pri Slovenjem Gradcu so ob 22. obletnici legendarne borbe (ko je pohorski bataljon 8. januarja 1942. leta padel do poslednjega moža) privedili v kraju spominsko proslavo. Pripravili so obsežen in kvaliteten kulturni program, medtem ko je njihov mladinec Matija Verbič govoril o zgodovini pohorskega bataljona. Pri

tem je tudi poudaril, da so prebivalci Misljah in okoliški kmetje veliko prispevali za uspešen razvoj NOB v tem predelu. Ob tej priliki je mladinec Matija Verbič govoril tudi o dveh revolucionarnih-domačinah, ki sta postala narodna heroja. To sta Ernest Prevolnik-Miloš in Zdravko Cebular-Rado.

D. M.

Sladkogorska tovarna kartona in papirja

Sladki vrh, pošta Šentilj v Slovenskih goricah

PROIZVAJA: klobučni beljeni papir — klobučni nebeljeni papir — ovojne netipizirane papirje — surovi strešni karton — izolacijski karton

DOLGOLETNE IZKUŠNJE, STARI REKONSTRUIRANI IN NOV PAPIRNI STROJ SO JAMSTVO ZA KVALITETO NAŠIH PROIZVODOV

Z OTROKI V PLANINE

E najsteja decembra 1944 so Nemci prodrli iz Zelne Kaple in Črne tude v Solčavo in med borbo s partizani prodirali proti Lučam. Vseповod so ropali, klali živino, uničevali hrano in pohištvo. Mnogo živine, vozov in ostalega blaga pa so odpeljali s seboj. Ljudje so bili zaradi preživelih grozot, ki so jih povzročili Nemci v prejšnjih ofenzivah in ob požigu Solčave, v velikem strahu. Zato se jih je mnogo umaknilo skupno s partizani, ki so se umikali proti Lučam in Veliki planini. Med njimi je bila tudi Marija Golob z dvema otrokoma, starima do dveh let. Svoj doživljaj pripoveduje takole:

Dopoldan 11. decembra smo bili obveščeni, da se Solčavi bližajo Nemci. Mož Silvester, ki je bil že nekaj mesecev partizan v Tomšičevi brigadi, je bil doma na bolovanju. Da ga Nemci ne bi zajeli na domu, se je odločil, da se bo umikal skupno z ostalimi proti Lučam. Ker sama z otroki nisem hotela ostati doma, sem se tudi odločila, da grem z možem.

Med potjo se nam je pridružil še mnogo drugih, ki so se umikali pred Nemci. Partizani so Nemcem pripravili na Pečovnikovem hribu zasedo, ter užgali po Nemcih, ko so se bližali Rogovlцу. Čeprav so tmeili partizani minomet, so se morali zaradi nemške premoči umakniti, ker so Nemci prodirali iz Solčave tudi preko Havdeja in Kneza v Robanov kot. Nemci so med prodiranjem zažgali hišo Zofije Klemenšek, v kateri je bila nekaj časa komanda mesta Solčave, nato pa vod solčavske partizanske straže. Zažgali so tudi hišo Marije Nastran, v kateri je bil pred

ofenzivo okrožni komite KPS za Koroško.

Ko smo se umikali proti Lučam, so nas srečavale partizanske patrulje in nas obveščale o Nemcih, ki so prodirali po Savinjski dolini proti Lučam. Njih namen je bil partizane potisniti na vrhove zasneženih planin, kjer bi jih v velikem snegu laže uničili.

Z otroki in možem sem se ustavila v Lučah pri Vrtnikovih, ki so mi hoteli dobro. Branili so mi podajati se z otroki v takem mrazu v planine, ker bo tamkaj še huje. Nudili so mi zatočišče, le možu so svetovali, naj odide z ostalimi, ker je partizan. Toda strah pred Nemci mi ni dal miru. Hotela sem še dalje z možem. Ustavili smo se na Fitezovem pod Navršnikom.

Vreme je bilo megleno. Ledena burja je po volčje zavijala okoli voglov. Na Fitezovem nas je dohitela noč. Tam se je zbralo mnogo ljudi, ki so se umikali pred ofenzivo. Tudi k okoliškim kmetom se je zateklo mnogo civilov in partizanov.

Ker se je Tomšičeva brigada mudila pri Navršniku nad Lučami, je mož odšel zgodaj zjutraj v brigado. Sama z otroki pa sem ostala še ves dan pri Fitezu. Partizani in Nemci so se tolkli že ves dan. Ker je pri sosedu Navršniku začelo goreti gospodarsko poslopje, sem se proti večeru umaknila z otroki do Praznika, kjer so nas z velikim strahom sprejeli pod streho, ker so se bal Nemcev. Zgodaj zjutraj pa nas je gospodar prosil, naj se umaknemo kam drugam, da nas pri njem ne dobio Nemci. Njegovi prošnjaji smo ustregli in se okrog 6. ure zjutraj umaknili v hosto v Vežo. Ostali so se po-

razgubili na vse strani, kamor je kdo vedel in znal, ker je že vse naokoli ropotalo. Vsa izčrpana od hoje in nošnje otrok ter od strahu sem se stisnila v grapo pod košato smreko, ki je bila obložena s snegom in v strahu čakala, kaj se bo zgodilo. Krogle so mi žvižgale nad glavo; mitraljez je zaregljal nekje prav blizu, nato so se oglašili še drugi. Lajali so spodaj, oglašali so se zgoraj, povsod je regljalo, vmes pa so ozračje pretresale bombe. Kamor sem se ozrla, povsod sama zelena golazen in z njo mrzla svinčena smrt.

Ves dan je naletaval sneg in dež, da sem bila do kože premočena. Kar sem še imela svehga, sem dala otrokoma. Stiskala sem ju k sebi ter varovala pred mrazom. Ker so borbe trajale ves dan do noči, sem ostala čez noč pod milim mrzlim nebom.

Vse premražene, mokre in lačne nas je našel Juvan iz Luč ter nas spravil k Drtičniku. Tu smo se najedli, pogreli in posušili. Toda ta počitek je bil kratek, ker so že popoldne prišli k Drtičniku Nemci in nas našli. Hoteli so vedeti, zakaj se skrivam pred njimi in od kod sem. Povedala sem jim, da sem se umaknila pred ofenzivo. Drtičnikove in mene z otroki so odgnali v Luče.

Med potjo smo srečali kolono Nemcev, ki so šli proti Podvolovlju in gnali dvanajst ujetih partizanov in civilov. Imeli so zvezane. Z njimi sta bila tudi dva policijska psa. Eden od njiju se je takoj, ko je zagledal nas, pognal v otroka, ki sem ga vodila za roko ter ga podrl na tla v cestno blato. Otroek je zakričal, meni pa so noge popolnoma odvevtele. V glju me je stisnilo, da nitl za-

ZA DOM • ZA SLUŽBO • IZLET ALI DOPUST

PRODAJNI SERVIS

Mladina hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

POTROŠNIKI! Nosite konfekcijo

Oblačila

Ideal

IN ZADOVOLJNI BOSTE

Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV: IDEAL NOVA GORICA, ŽIRO RAČUN PRI NB GORICA 608-11-1-24

Kje je zver, ki se imenuje Bormann?

Karl Haushofer, duševni oče teorije o »življenjskem prostoru« je bil pri rjavih ideologih priljubljen, njegov sin Albrecht pa, ki je bil v diplomatski službi, prijatelj vojvode Hamiltona. Hess je povedal svojemu adjutantu, kako bo s pomočjo »kraljevega dvornega maršala« predložil britanskemu kralju in Churchillu mirovne pogoje.

»Skušamo že dalj časa začeti pogajanja,« je dejal Hess, in Pintsch je bil prepričan, da vrhovni komandant odobrava to delovanje svojega namestnika. Zdelo se je, da ima Pintsch prav. Hess je še enkrat poskusil, da bi odletel v Anglijo, pa se je spet vrnil, to pot ker se vremenska napoved, ki jo je Hessova tajnica redno dobivala od ministrstva za letalstvo (Göring) ni uresničila.

Dne 10. maja je Hess tretjič startal. Poslovil se je za nekaj ur od gospe Ilse v Münchnu, se odpeljal v Augsburg in je po planu startal ob 18.10. Pintsch je to pot dobil samo eno pismo. Trojica, ki je vedno spremljala Hessa, je čakala in pomirila upravnika letališča.

Po treh urah je Pintsch, kakor mu je bilo rečeno, iz praznega urada upravnega posloja Messerschmittove tovarne poklical oddelek v berlinskem ministrstvu za letalstvo in je za svojega šefa zahteval radijski letalski usmerjevalni val... od Augsburga v Dugavel Hill, do točke ki je približno 15 kilometrov zahodno od Glasgowa na Škotskem. (Letalski usmerjevalni valovi omogočajo pilotu, da se točno drži zaželeno smeri; ob vsakem odklonu od te smeri opozori letalca na to poseben instrument.)

Človek na drugi strani žice pa ni bil navdušen. Tisto soboto meseca maja je dotlej največji oddelek bombnikov, — bilo jih je 500 — startal za let proti Angliji. Vsi usmerjevalni valovi so bili nujno potrebni za te bombnike. Na ponovno zahtevo Pintscha je uradnik v ministrstvu za letalstvo odobril en usmerjevalni val do 22. ure.

Ob tem času je Hess že imel Škotsko pod seboj in je bil le 150 kilometrov oddaljen od svojega cilja. Da bi se orientiral in, ker je bilo že svetlo kot podnevi, je Hess preletel Dugavel House, podeželski dvorec vojvode Hamiltona, v zahodni smeri, dokler ni videl, da je spet nad morjem, in spoznal rtič, ki si ga je zapomnil. Britanska ladja z reke Clyde je drugo jutro našla v morju dodatni bencinski hram, ki je imel obliko cigare in ki ga je bil Hess odvrzel.

»Glasnik miru« je bil kmalu spet nad Dugavelom. Ustavil je motor in se je pripravil, da bo skočil s padalom. Ni maral, da bi tajno letalo ME 110 nepoškodovano padlo v roke sovražnika. Letalo je čedalje bolj izgubljalo višino. Hess je skušal zapustiti letalo, toda odpor zraka ga je držal v pilotski kabini. Čeprav bi to moral biti njegov prvi skok s padalom, ni vprašal, kako se skače. Šele ko je letalo že letelo tik nad škotsko goščavo, je prišel na misel, da uporabi višinsko krmilo. Uravnal je letalo strmo kvišku. Ko se je zbudil iz kratke nezavesti, je brzina stal na ničli. Letalo je skoraj popolnoma mirno lebdele med nebom in zemljo. Hessu je uspelo, da se je spustil iz letala. Po drugi nezavesti je ležal z ranjenim gležnjem na škotskem ozemlju.

ME 110 se je na tleh razbilo. Naslonjen na poljedelskega delavca Mc Leana je Hitlerjev namestnik prišel kmalu nato v vaško hišo in avtoritativno ukazal, naj ga takoj peljejo k vojvodi Hamiltonu.

V tem trenutku Adolf Hitler v Nemčiji še ni vedel, da je Hess pristal na Škotskem. Šele v nedeljo zjutraj mu je Hessov adjutant Karlheinz Pintsch v planinskem dvorcu, ki ga je zgradil Bormann, izročil zapečaten pismo svojega »hranitelja«.

Hitler se v začetku sploh ni zmenil za to. Šele po skupnem nedeljskem kosilu z državnim ministrom dr. Todtom, z Evo Braun, z vedno prisotnim Martinom Bormannom in z letalskim generalom Karlom Bodenschatzom in drugimi gosti si je premislil in odredil takojšnjo aretacijo Pintscha.

Nemška javnost je šele v ponedeljek zvedela, da pogrešajo Hessa in da je najbrž postal žrtev pacifiističnih halucinacij. Hess, sedaj jetnik in mednarodni jetnišnik za vojne zločince Berlin-Spandau, pa je sedel v svoji prvi jetniški celici. Ob istem času se je Hessov urad preimenoval v »privatni urad«. Hitler je ukazal: »Kjer se v zakonih, naredbah, ukazih, odredbah ali v drugih zakonskih besedilih omenja »namestnik firerja«, stopijo sedaj na njegovo mesto besede »upravnik strankinega urada«.

Se istega meseca, dne 29. maja 1941, je bil po ukazu firerja imenovan Martin Bormann za šefa tega urada in za člana državne vlade. »Najbolj skromna firerjeva čebelca« je že prej dobil znamenje režima: Bormann je imel orden krvi in zlato strankino značko, zlato bodalo SS-oddelkov in znak Stare garde. Bil je Reichsleiter in SS-Gruppenführer. Glavni vodja SS, ki ga je Bormann privatno imenoval »stric Heinke«, se je sicer obotavljaje odločil, da svojemu »ljubljenemu Martinu« kot posebno počastitev naknadno dodeli nizko SS-številko 555.

Kot formalni šef strankinega urada se je Bormann predvsem posvetil boju proti baje še vedno najbolj nevarnim sovražnikom Nemcev — proti Židom in Slovanom.

ANA PAVLIN Z OREHKA

Nosilka »Spomenice 1941« in še vedno aktivna družbeno-politična delavka Ana Pavlin, ki zdaj živi na Orehku pri Kranju, je praznovala 2. februarja svojo sedemdesetletnico. Z njenim imenom je povezana zgodovina delavskega gibanja v dveh središčih tekstilne industrije na Gorenjskem, v Kranju in Trzinu...

Življenjska pot Ane Pavlin je bila dokaj razgibana in pestra. Rodila se je v vasi Starij Tukšum, rajon Sizrany, oblast Kujbišev, v današnji Sovjetski zvezi. Pri hiši je bilo veliko otrok in zemlje malo, zato so morali starši in otroci delati pri bogatih kmetih, da so se preživeli. Mlada Anuška je zato v iskanju boljšega kosa kruha kmalu odšla od doma, najprej v tedanjo Samaro (zdaj Kujbišev), nato pa jo je teta spravila v azijski Taškent za služkinjo k nekim bogatašem. Prišlo je leto 1917, z njim februarja in oktobrsko revolucija. Revolucionarni val je pritegnil v svoje vrste tudi Anuško, ki so jo Leninove ideje prav tako navdušile kot milijone ruskih ljudi. Postala je članica sindikata služkinj, nato je delala v ženskih organizacijah, Taškent je večkrat menjal gospodarja, zasedli so ga celo Angleži. Medtem se je seznanila

Partizanski obrazi

z vojnim ujetnikom Slovincem Pavlinom in se z njim poročila. Leta 1921 se je z njim odpravila preko Orenburga v Moskvo in Leningrad, od tam pa z nemškimi parnikom domov. Sprejela ju je moževa domovina, mrzlo, s karanteno v Mariboru. Potem je bilo treba iskati službo, ker se je Ana morala sama preživljati, saj je zakon razpadel. Zaposlila se je v tekstilni tovarni v Trzinu, kjer je delala do leta 1931, ko jo je policija zaprla skupaj z desetimi tovariši in tovarišicami. Znašla se je za šest tednov tudi v beograjski Glavnjaci. Po desetih mesecih je odslužila kazen, na katero so jo obsodili zaradi stavke in sodelovanja v naprednem delavskem gibanju. Bila je kandidat KP že od leta 1928...

Po vrnitvi iz zapore je niso hoteli sprejeti nazaj v tovarno, zato se je preselila v Kranj in se zaposlila v »Jugočški«. Toda leta 1936 ob veliki stavki tekstilcev se je spet znašla na cesti. Po šestih mesecih brezposelnosti je znova dobila delo pri Siru v tovarni in tam ostala do aretacije leta 1941. Leta 1938 so jo tudi sprejeli v KP...

Nemci so Ano Pavlin zaprli kmalu po svojem prihodu, toda le za en teden. Izpustili so jo potem, ko je morala obljubiti, da ne bo delala proti njim. Toda 22. junija 1941 se je spet znašla za zapahi, seveda po zaslugi izdajalcev, ki so obvestili Nemce o njenem ilegalnem delu. Dva meseca so jo držali v Begunjah. Dne 23. avgusta 1941 so jo poslali v taborišče Ravensbrück, ki je takrat preživljalo prvo razdobje svojega razvoja. Ana Pavlin je dobila številko 149, kar je ena izmed najnižjih števil tega zloglasnega taborišča med zloglasnimi.

O trpljenju v taborišču Ana Pavlin nerada pripoveduje, pa

saj je njeno trpljenje bilo zelo podobno v svoji sivi in krvavi enoličnosti trpljenju milijonov sužnjev nacistične Nemčije. Morala je skupaj z drugimi nakladati opeko, esesovski rablji niso dovolili niti tega, da bi si jetnice ovile krvave roke s cunjami. Šele leta 1944 je Ani Pavlin pomagala avstrijska komunistka, neka učiteljica z Dunaja, in jo spravila na delo v letilnico. Avgusta 1945 se je vrnila v Slovenijo in se takoj vključila v delo. Stanovanja ni imela, od opreme je nekaj malega rešila le sosedja Komparetova. Zaposlila se je v »Tiskanini« in delala pet let, od 1950 dalje pa je v pokojju.

V Ravensbrücku je rešila židovskega dečka Hermana Wolfa smrti v plinski celici. Dolgo časa ga je skrivala, potem pa podtaknila v barako z ruskimi otroki. S tem dečkom, ki so mu umorili starše, se je vrnila v Slovenijo. Deset let je živel deček, ki ga je imenovala Peter, pri njej, končal nižjo gimnazijo in dva letnika puškarke šole, potem pa so se našli njegovi sorodniki in fant je odšel k njim. Zdaj živi v Kölnu in svoji krušni materi že več let niti pisal ni.

Ob življenjskem jubileju Ane Pavlinove ji želimo še na mnoga leta!

MP.

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

Sestanek izvršnega urada CIAPG

V Parizu je bil 23. januarja letos sestanek Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov (CIAPG). Na njem so razpravljali o poročilu Mednarodne medicinske komisije, ki je pred kratkim bila v Kölnu; o odnosih CIAPG s specializiranimi središči za medicinska raziskovanja; o pripravi kongresa Konfederacije in sestanku predstavnikov bivših vojnih ujetnikov; o predlogu resolucije proti zastaranju roka pregona vojnih zločincev; o pripravah Konfederacije na generalno skupščino Svetovne federacije bivših borcev (FMAC) in o predlogih resolucij zanjo.

Nikola Milanović, član predsedstva

Zveznega odbora ZVB NOV in predsednik komisije bivših vojnih ujetnikov, je prisostvoval temu sestanku kot predstavnik naše zveze. Med predlogi resolucij, predlaganimi izvršnemu uradu Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov, je bil tudi načrt jugoslovanske resolucije proti zastaranju roka pregona vojnih zločincev v ZR Nemčiji.

Pozne posledice ujetništva in internacije

Mednarodna konfederacija bivših vojnih ujetnikov CIAPG je konec lanskega leta organizirala v Kölnu drugo mednarodno medicinsko konferenco, na kateri so, kakor l. 1962. v Bruslju razpravljali o patologiji bivšega ujetni-

štva. Na tej konferenci se je zbralo 72 zdravnikov iz Nemčije, Francije, Belgije, Avstrije, Holandije, Italije in Jugoslavije. Sodeloval je tudi endokrinolog, profesor Vojno-medicinske akademije iz Beograda dr. Miloljub Kličić, ki je sam bil vojni ujetnik in ki že 20 let proučuje pozne posledice ujetništva in internacije na človeškem organizmu.

Na konferenci so referenti navajali vrsto bolezní, za katere so na podlagi pregledov tisočev bivših ujetnikov in internirancev ugotovili, da so posledica ujetništva in internacije. Te bolezni so: preostanek strazanje, srčne bolezni, kronični gastritis ter bolezni želodca in dvanajsternika itd. Iz navedb v referatih je ugotovljeno, da so podatki o smrti 500 ujetnikov v Zahodni Nemčiji dovedli do ugotovitve, da je življenjska doba letih bila za 12 let krajša od povprečne.

Precejšnje so tudi psihične posledice, ki so jih ugotovili na večjem številu nekdanjih internirancev.

Profesor dr. Miloljub Kličić je na konferenci referiral o vplivu ujetništva in internacije na sistem zlez z notranjim izločanjem.

Uvidevni občinski očetje. Ob činski svet zahodnonemškega mesta Bamberg je sklenil uveljaviti novi zakon o povišanju stararine, ki bi moral veljati že od 1. januarja t. l., šele 1. februarja t. l. V utemeljitvi tega sklepa je bilo rečeno, da ne želi občinski svet stanovanjskim najemnikom pokvariti-novoletnega razpoloženja.

»Tragedija« v družini predsednika ZDA Johnsona. Predsednik Johnson je včasih pripeljal na tiskovno konferenco tudi svoja psa, ki se imenujeta: »On« in »Ona«. Pa se je zgodila nesreča — Ona je poginila. Johnson je rekel novinarjem na tiskovni konferenci: »Njena smrt je prava nesreča za našo družino.« Časniki poročajo, da so ljubitelji psov poslali Johnsonovi družini veliko število izrazov sožalja...

Premier, ki čisti sam svoje čevlje. Ko so ameriški časnikarji izpraševali na tiskovni konferenci britanskega ministrskega predsednika Harolda Wilsona, ki se je nedavno mudil v ZDA, o vsem mogočem in tudi, koliko služinčadi ima

S kljuke in klina

doma, jim je odgovoril: »Doma sploh nimamo služabnikov ali služabnic. Jaz sem menda edini med ministrskimi predsedniki na svetu, ki si sam — čistim čevlje.«

»Evropski svet se odlikuje s tem, da najde prvorazredne rešitve za drugorazredne probleme, drugorazredne rešitve pa za prvorazredne probleme,« je dejal delegat, ki zastopa v tem svetu Avstrijo.

»Zaljubljenec je podoben podplatu; ko ga namočiš, ga lahko po mili volji upogibaš,« je davno davno napisal Gogolj.

»Svoboda je kakor voda, če se ne osvežuje, — izhlapi,« je napisal neki ameriški pisatelj.

Nadležne turistke. Postavni reševalci ugotovljenec v avstralskih kopališčih so se pritoževali, da jih turistke pretirano pogosto in po nepotrebnem kličejo na pomoč. Natc so vodstva vseh kopališč v Avstraliji izobesila table s temle opozorilom: »Prosimo vse dame, naj kličejo na pomoč samo tedaj, ko so zares v nevarnosti!«

Češki aforizem: Na svetu so ljudje, ki jih ne more zlomiti nobena sila; vedno se pravočasno pripognejo.

Idealizem... V dansken listu »Berlgske Tidende« je bil objavljen oglas: »Fanatičar privrženec ženske enakopravnosti se želi spoznati z ženo, ki ima stalno pokojnico in k nmu lahko nudi zanesljivo prihodnost.«

Športniki!

• NEPRECENLJIVE VZORCE
ZA ZIMSKO SEZONO
BOSTE DOBILI
V

TOVARNI PLETENIN
SEŽANA

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

61. Zelenega vojaštva je bilo zares kot listja in trave. Iz mesta se je razvleklo po vaseh in zaselkih. Vmes so bili posebni, protipadalski oddelki. Ti so nosili pisano, zaščitno uniformo, zato so jim rekli ljudje: »Močeradarji!« — Alpinci in »močeradarji« so bili odlični učenci svojega učitelja Mussolinija, ki je često dejal: »Jaz sem do dna duše barbar!« — Nenavadno dobro jim je šlo od rok ropanje, ubijanje nedolžnih ljudi, požiganje z velikim trudom zgrajenih in več stoletij starih gorskih domačij. To jim je postalo vsakdanje delo že v Grčiji, ki so jo z gnevom sovražili. Nad njo so se izprsil kot Goljat, potem pa so bili tepeni in osramočeni pred vsem svetom.

62. Vojaštvo je prišlo na počitek, mimogrede pa bo, so dejali, do zadnjega pokončalo vse ribelle. Živelo je z zavestjo zmagovalcev, prišlo je iz poražene dežele in imelo je »carto libero«, se pravi, da jim je bilo dovoljeno vsako, še tako zločinsko dejanje. Kljub zmagovalstvu in »carti liberi« je nad to zeleno vojaščino visela temna, zlovesča senca. Vedeli so, da bodo po počitku in ofenzivi morali na bojišče v daljno Rusijo. Ta Rusija pa jim je pretila kakor Damoklov meč. Preveč strahovito se je v njih mozeg vsesal Sčalingrad, in Afrika se jim je zataknila v grlu kakor volku kost. Med vojaštvom sta vladala prava vojna podivjanost in razvrat...

63. »Carta libera« je vojaštvu dovoljevala tudi pijančevanje in posiljevanje žensk. Zgorilo se je, da so se vojaki napili do nezavesti, podivjali in izropali šrambe. Zgodilo se je, da so zavlekli v grmovje dekle, še skoraj otroka, ter z njo počeli ogabne stvari. Ljudem je prekipela jeza in zatekli so se k maršalu, staremu vojaku. Ta je kljub vojnemu razvratu ostal človek. Stvar ga je pogrela in ker je šlo za ugled »slavne« vojske, je zavezo javil na poveljstvo. V precep so vzeli nekega tenenteja, oholega grofiča, toda ostalo je vse le pri besedah. Zato je maršalo naperil svoje sile proti proslitukam, med katerimi je bila tudi tenentejeva ljubica. Na vsak način je hotel rešiti čast vojske, zato pa si je nakopal žolčno sovraštvo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

● V ZSSR so lani proizvedli 85 milijonov ton jekla. Proizvodnja tega, za industrijo neogibno potrebna in pomembna materiala, se je v manj kot enem desetletju podvojila.

● Proizvodnja električne energije v ZSSR se je lani povečala za 11 odstotkov in dala 460 milijard kWh.

● V Afriki, Aziji in Latinski Ameriki ima komaj 5 % prebivalstva brezhibno pitno vodo. Razumljivo je tedaj, zakaj v teh deželah obolevajo za različnimi boleznimi množice ljudi, zakaj oboleva širok po svetu zaradi uživanja nečiste vode 500.000.000 ter umira 5.000.000 ljudi na leto.

● Poročilo o založniški dejavnosti (UNESCO) navaja, da so 1961. izdali na svetu 370.000 knjig, v Evropi (brez SZ) 44 %, v Aziji 23 %, v ZSSR 20 %, v ZDA 7 % itd.

● Zahodnonemška zunanja trgovina je imela 1964. leta po uradni oceni aktivni saldo, ki znaša približno 6 milijard mark. Zahodna Nemčija ima pozitivno zunanjetrgovinsko bilanco od 1951. leta dalje.

● Največji mostni lok na svetu bo imel most čez Orliško jezero pri Zdjakovu v pišeškem okraju (ČSSR), ki ga gradijo. 330 metrov dolgi mostni lok bo prekosil tako imenovani »mavrični most« pod Niagarskim slapom. Most bo dolg več ko pol kilometra in se bo vzpenjal 40 m nad jezersko površino in 100 m nad jezerskim dnom. Novi most bo močno skrajšal cestno zvezo med Taborom in Plznom.

● Sredi 1964. leta je bilo na vsem svetu 40.859 trgovskih ladij s skupaj 153 milijoni brt ali s 7.136.000 brt več kot leta 1963. Velika Britanija je imela sredi leta 1964 4.538 ladij z 21.490.000 brt, ZDA so imele

Dobro je, če veste...

3.537 ladij z 22.430.000 brt. Ker spada v skupno tonažo ZDA približno 10.500.000 brt, njenega rezervnega ladjevja, ima, po Lloydovem poročilu, Velika Britanija največje aktivno trgovsko ladjevje na svetu. — Jugoslavija je, po Lloydovem poročilu, imela sredi 1964. leta 350 trgovskih ladij z 966.521 brt. in bo, kakor kaže, v kratkem imela ladjevje z 1.000.000 tonami. Jugoslovanska trgovska mornarica je bila prvič registrirana v Lloydovem trgovskem poročilu 1923. leta, ko je imela 120.954 brt. Ta številka se je do 1939. leta povečala na 411.384 brt., 1948. leta pa je naše trgovsko ladjevje imelo komaj nekaj več kot 200.000 brt.

● Kongo je z vodo najbogatejša afriška reka. Kongo izliva vsako sekundo povprečno po 39.000 kub. metrov vode v Atlantski ocean. Reka Zambesi je na drugem mestu; ona obogati Indijski ocean vsako sekundo s približno 15.000 kub. metri vode. Nil, najdaljša afriška reka, pa prinaša Sredozemskemu morju vsako sekundo po 2500 kub. metrov vode.

● Topoli so donosnejši kot pšenica. Gozdno gospodarstvo v Sremski Mitrovici je lani na enem hektaru, zasajenem s topoli (italijanskega »klona«), doseglo čisti dohodek v znesku 250.000 din. Nobeno poljedelsko gospodarstvo v Vojvodini ni moglo lani na enem hektaru orne površine, posejane s pšenico, doseči enake čistega dohodka. Omejeno gozdno gospodarstvo bo letos posadilo še na 1.000 hektarjih površine topole. To gospodarstvo izkorišča zdaj okrog 45.000 hektarjev topolovih nasadov — več ali manj le na močvirnatem področju.

ODGOVORI NA »ZNAJJE IN SPOMIN«:

1. Božidar Jakac
2. Boris Vinter
3. Karel Destovnik-Kajuh in narodni heroj Danila Kumar
4. Narodni heroj Vinko Megla

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zvezda »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10/11 — Tisk in kliseji CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina znaša 800 dinarjev — Posamezna številka stane 20 dinarjev — Naročnino pošiljajte na naslov: »Urova« — TV-15 — Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj., p. predal 589/XT ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/609-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607 — Rokopisov ne vračamo

O mladini in njenem sodelovanju v NOB smo popisali že nešteto strani. Junaštev mnogih mladih, ki so položili svoja življenja na oltar domovine, se bodo s ponosom spominjali še mnogi kasnejši rodovi in ideja mladih padlih jim bo vodilo pri sedanjem in prihodnjem toku graditve lastnega življenja. — Kateri znani slovenski partizanski slikar, prvi pobudnik slovenske sodobne grafike, je portretiral belokranjskega bombaša, zdravega in krepkega sina slovenskega ljudstva?

Od mnogih mladincev in mladink je boj na življenje in smrt zahteval, da so čez noč stopili iz brezskrbne mladosti v kruto resničnost revolucije. Tako je bil tudi ta najmlajši komandant slovenskih brigad, rojen 19. februarja 1925 v Zrečah, že pri svojih šestnajstih letih skojevec. K partizanom je odšel marca 1942. Jeseni 1944 je postal komandant Šlandrove brigade. Kljub svoji rani mladosti je mnogo prispeval k zmagoviti poti svoje brigade. Padel je na svoj dvajseti rojstni dan, v pomladi osvoboditve 19. februarja 1945 na Menini planini. — Kdo je to bil?

Čista in jedra beseda slovenske pesmi je našla mesto med množicami slovenskega ljudstva, ki so se borile proti okupatorju, preko ust partizanskih pesnikov, ki so čutili in se borili z zatiranim ljudstvom. Partizanski pesnik, ki se je slikal s partizanko-skojevko in vodjo mladine — je pisal udarne, bodrilne pesmi in pesmi, v katerih je preprosto in doživeto zapel o trpljenju našega ljudstva in o njegovem junakem odporu proti sovražnikovemu nasilju. Izdal je prvo zbirko pesmi med nemško ofenzivo jeseni 1943, po njegovi smrti nad Belimi vodami blizu rojstnega Soštanja je izšla nova zbirka njegovih revolucionarnih in globoko doživljenjskih ljubezenskih pesmi. — Kdo sta slovenska revolucionarja na sliki?

Tudi on je spadal med mnoge neznane ljudi, ki so dvignili plamenico upora proti okupatorju. Doma je bil iz ljuto-merškega okraja. Ze leta 1937, v Zagrebu, kjer se je učil za krojača, je bil sprejet v SKOJ in je sodeloval pri drznih akcijah, ko so reševali politične priporočnike iz zaporov. Ob okupaciji se je odločno uprl nasilju. Bil je eden glavnih organizatorjev in voditeljev odpora v obmurskih krajih. Okupatorji so zanj razpisali visoko nagrado in niso odnehal, dokler jim načrt ni uspel. Padel je 26. januarja leta 1942, v devetnajstem letu starosti, v mali vasi pri Ormožu. — Kdo je bil ta pomurski revolucionar?

Kdo je bil Silvo Robida

Pred nekaj dnevi sem obiskal sestro pokojnega španskega borca in borca NOV Matije Gržina — s

Matija Gržina kot španski borec

partizanskim imenom Silvo Robida. Sestra zdaj živi pri svoji poročni hčerki v Knežaku. Ko sem ju poprosil, naj mi kaj pove o bratu, oziroma stricu, se jima je zresnil obraz. Začutil sem, da je obema spomin na Matijo svetinja in da tega spomina čas ne bo nikoli zbrisal. Med pogovorom, ki je trajal skoraj celo uro, mi je njegova nečakinja prebrala nekaj Matijevih pisem. Pisal jih je iz francoskih taborišč v Argentini, ta brat pa jih je potem poslal sestri Mariji v Knežak. Pisma so polna revolucionarnega duha in zaupanja v prihodnost. Razen tega so tudi ganljiva, da se lahko človeku ovaljajo oči, ko jih bere. Tudi Matijevi nečakinja, ki jih je brala, so začele padati debele solze čez lica.

Matija Gržina je bil rojen leta 1913 v Knežaku. Osnovno šolo je končal 1928, nato se je učil za ključavničarja v Ilirski Bistrici. Ze takrat je sovražil tuje oblast-

nike in je leta 1930 pobegnil k sorodnikom v Ljubljano. Tam se je do konca izučil za ključavničarja. Željan znanja je obiskoval tudi razne večerne šole. Kmalu se je pridružil naprednim ljudem in postal član KP. Tudi pokojni Tone Tomšič je bil doma iz Bača pri Knežaku, torej Matijev rojak, in sta se zato v Ljubljani kmalu našla in skupaj delala v naprednih organizacijah. Leta 1933 je po direktivi KP Matija Gržina odšel v Beograd, od tam pa leta 1937 v Spanijo. V republikanski armadi je dosegel čin poročnika. Po umiku internacionalnih brigad čez Pireneje v Francijo je bil Matija dve leti v francoskih koncentracijskih taboriščih. Od tam je s skupino jugoslovanskih tovarišev pobegnil in po dolgi in naporni poti prišel v Ljubljano. Tu so ga stari znanci-revolucionarji z veseljem sprejeli.

Domov v Knežak je Matija prišel septembra 1941. Po dolgih

letih se je spet objel z materjo in sestrami. Čeprav je bil zelo izčrpan in potreben počitka, ni miroval: Začel je organizirati Osvobodilno fronto pa vaseh Pivške doline. Skupaj s Francetom Benčanom s Planine pri Rakeku sta še istega meseca organizirala sestanek naprednih ljudi iz Pivške doline, Brkin, Ilirske Bistrice in območja tja do hrvaške meje. Ta sestanek je bil v razvalinah gradu Miroslava Vilharja na Kalcu pri Baču. Od tedaj dalje se je po naših vaseh začelo organizirano delo. Matija je bil v stalnih stikih z aktivisti po vaseh, skrbel je, da je delo vsak dan bolj napredovalo.

Marca 1942 so Italijani Matijo izsledili. Zvedeli so, da se je vrnil iz Ljubljane, vendar ga niso takoj zaprli. Ugotovili so namreč, da še ni odslužil vojaškega roka v Italiji. Vtaknili so ga v svojo vojsko v neko mehanično delavnico. Kot zelo dobrega mehanika so ga že čez nekaj mesecev poslali na delo v tovarno torpedov na Reko. Tam se je Matija kmalu povezal s hrvaškimi aktivisti in jim priskrbel razne podatke iz tovar-

ne. Vzdrževal je tudi zveze med hrvaškimi in slovenskimi aktivisti. Kmalu so ga odkrili in zadnji trenutek mu je uspelo pobegniti. Julija 1943 je odšel k partizanom. Po italijanski kapitulaciji je deloval na postojnskem in pivškem področju. O tem razdobju njegovega življenja je precej podatkov v postojnskem muzeju. Januarja 1944 je odšel Matija v partijsko šolo v Cerkno za inštruktorja. Tam je 27. januarja padel ob znanem nemškem napadu.

Matija Gržina je bil eden najboljših naprednih, požrtvovalnih in aktivnih ljudi na našem področju. Ni bil samo revolucionar, krasila ga je tudi pravičnost in odnosa do soljudi, človekoljubje in pravičnost. Z vsakim se je rad pogovoril, za vsakogar je našel prijazno besedo, ki je ljudi združevala...

Na take ljudi, kot je bil tovariš Matija, smo lahko resnično ponosni. Prav zato bi bilo prav, če bi vzdali na njegovo rojstno hišo v Knežaku v bližnji prihodnosti vsaj spominsko ploščo.

Augustin Sajn

Proti periferiji se je snežna gaz vedno bolj ozila. Ibrahim se je oprjel moje roke in skakal in brcal pepelnati sneg. Potem je prenehal in umolknil. In se oglašil v vprašanju, v katerem je bilo čutili debel dvom:

— Striček, in kje ste vi partizani spali, ko je prišel takole naletavati sneg?

— Ležeš na uho in se z ušesom pokriješ. Bukev je streha, zemlja pa postelja. Razen takrat, kadar nas je sreča poljubila na čelo in smo se lahko v kakšni ubogi vasi nagnetili po hišah.

— Aha! In so te, striček, tovariši vedno ljubili?

— Nekateri bolj, drugi manj.

— In so te kdaj tovariši hoteli ustreliti?

— Hm. Odkod zdaj to?

— Povej, striček!

— No torej, veš, da so se tovariši hoteli pošaliti. In tudi sam sem bil neznanši šaljivec. Kdo ti je pripovedoval o tem?

— Malinka.

— Oho!

— Dvakrat sem bil pri njej v pisarni. Tudi tisti tovariši iz odbora je prišel, ki včasih sedi z njo v hotelu. Ni tega govorila ravno meni, temveč njemu. Jaz pa sem jo poslušal.

Nekoč sta se tako pogovarjala o vojni in tebi, ko je Malinka zajokala. Midva sva se vzemirila in jo vprašala, kaj ji je, zaboga. Saj veš, striček, kakšna težava je to, če prične ženska smrkati in ne veš, kako bi jo potolažil. Nazadnje je rekla, da se je spomnila tovarišev, ki jih ni več.

Nisi mi povedal, striček, zakaj so te hoteli tovariši... obzidi!

— Sinek moj, morda ne boš razumel tega, kar ti bom povedal, toda, glej, moram ti temeljito odgovoriti. Umikali smo se prek Zvezde. Bil sem ranjen. Bergla pod pazduho. Brzostrelka na prsih. Nateplo se je, bratec moj, dečkov, ne-

kakšnih dijakov in terencev, kajmakarjev — kakor smo jih imenovali, in nekakšnih starih rodoljubov, in vse to se je pomelalo z ranjenci in tufisarji in vse je bilo za brigado nesposobno. Vsi so imeli odlično orožje, toda cevi ni nihče namazal po tri, štiri mesece. In ta množica se je vlekla in tanjencem smo morali odtrgovati od ust, da smo narahli tudi njo. Pred nami se je razvila četa šeste vzhodnosarbske brigade, nekateri sem poznal, sami birčanski reveži, ki so se vojskovali od prve upor-

dezerterja, daj, ti debeli, stopi na desno krilo in glej, da ti bo zbrojevka prepevala dve uri brez presledka in da mi boš streljal stoje, ti z zlatim bombom — boš komandiral sektor od tega kamna do potokov, in strele, pri vašem rodoljubnem bogu, naša borba ni ne izlet počitniške zveze ne polletni piknik kakšne meščanske stranke.

Gremo, odhod!

In sem jih povedel, in z nami so šepali radostni ranjenci in priganjali te rodoljubne elemente in kričali:

Derviš Sušič

DANILO

ODLOMEK IZ ISTOIMENSKEGA ROMANA, KI V KRATKEM IZIDE PRI ZALOŽBI OBZORJA

— Naprej, prateži!

Tudi četa šeste se je opogumila, in nagnali smo Nemce, da je bilo kar veselje gledati, kako so jo ucvrli in štčali glave v zeleno travo.

Pustil sem to bratovščino na položaju, komandirju pa sem naročil, naj odvede četo k pratežu, naj rekvirirajo vso hrano, ki jo najdejo, in naj se fantje naspijo. Dajem jim prostega časa štiriindvajset ur in prevzemam odgovornost za vse... Kar je neki gospod s peterokrako na klobuku in pištole v opasaču okrog krombi plašča zavpil:

— Tovariši, ne dovolim takšnega odnosa!

— Kakšnega odnosa? Mar je tu kak odnos? sem se začudil.

— To vpitje...! Saj nisdo...

— Poslušaj, klobučnik, drži gobec, prosim te!

— Kaaj? Komu si to rekel?

In me je ozmerjal rodoljub, da ni bilo konca. Razjezil sem se in onilil z gorjačo tega rodoljubnega člana neke meščanske stranke in on se je disciplinirano pomiril. Četrti dan

so me poklicali v štab divizije. Hotelo so me ustreliti, ker sem pretepel ugledno meščansko osebnost in člana Zavzobih. Naprtil mi je, da sem ga ozmerjal po liniji bratstva in enotnosti in nacionalne opredelive, in, pri mojih očeh, da ga nisem, sinko, toda glej, stari lažnik si je vse to izmislil in prepričal druge. Obsodba: ustrelitev!

Na srečo je prišel ravno tedaj mimo komandir tiste čete šeste brigade, in komandant divizije je bil njegov rojak, in ko me je zagledal zvezanega in

— Kaj hočemo, sinko. Veš, smo brez okrasa na pokrivalu in brez srebrnega toka na prsih, brez zurl, bobnov in vris-kajoče množice, ki bi nas pospremila, odhajali v bitke, lačni, bosni in zaradi vsakršnih skrbi in težav ozlovoljeni. Kosili smo, če smo sovražniku ugrabili že pripravljeno kosilo. In če nas je sovražnik odbil, se pravi, če smo vso noč napadali mesto in se ob zori vračali v gozdove izčrpani do nezavesti, ni bilo ne kosila ne obleke. Ležali smo v mokrem listju ali na snegu in v sinje rdečih meglah sopli in čakali, kdaj bo prišel ukaz, da moramo napasti drugo mesto ali vrh. In bilo je tudi mnogo osebnih problemov, kolikor hočeš. In kljub temu, sinko, ko bi videl, kako smo znali zapeti in zavriskati: »Če rodi ti leto, ti rodi pšenica!« In krepko šalo zasoliti. In cvet za vojaški zavitek pripetiti, kadar smo zavohali, da bomo šli skozi vas, ki je bogata z dekleti, ali na kak, oprosti, kulturno-prosvetni ritomil! In ko hraber človek sklepa svoje življenjske račune in polaga na eno stran muke in probleme, na drugo pa razloge za vedrost, se tehnična prevesi na drugo, čeprav na oko manjšo in tanjšo stran. Tako, sinko, za nočjo sem ti že dovolil nadrobil vsega...

— Ko bi mi hotel vsak večer tako pripovedovati!

— Nikar pogostokrat, Ibrahim! Kdor navadi svoje oči gledati le tisto, kar je bilo, polagoma oslepi. Spomine je treba hraniti na dnu tilnika in gledati v jutri. In takole od časa do časa, da si osvežiš junaki vid s spremembo, privleči kakšnega na dan...! Tedaj bo vse v redu.

— Se strinjam, striček. Po obrazih nama polzi moker veter brez snega. Ibrahim me drži za roko. Sklonil sem glavo.

Z avtorjevim dovoljenjem prevedel Dušan Mevlja